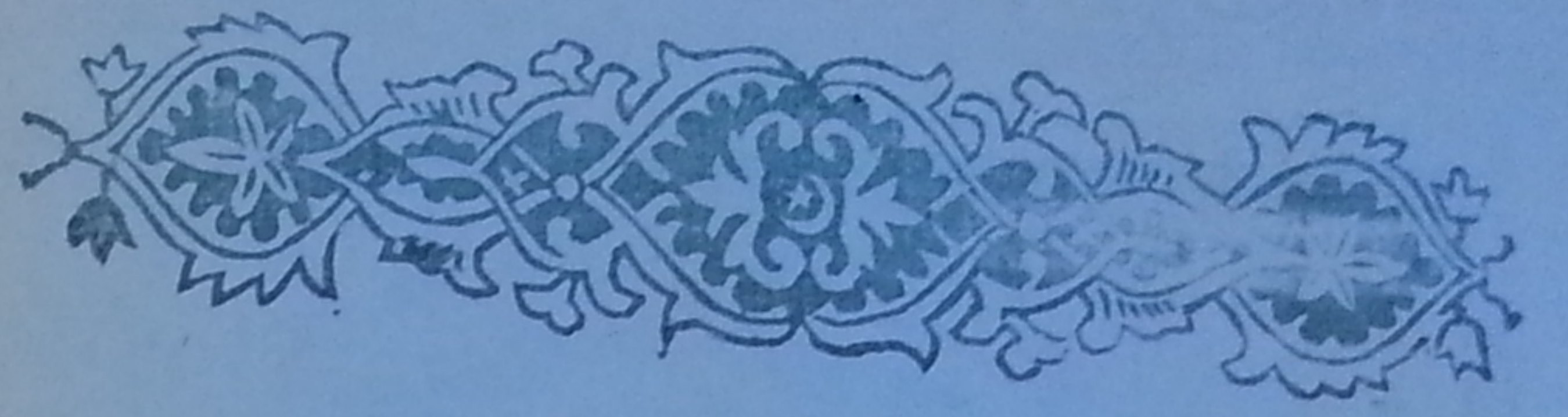

دەۋرىسى : 200 نوللا

Faint, illegible handwritten text on a lined page, possibly bleed-through from the reverse side of the book.

سَن ۸ - ۹ (۱۹ - ۲۰)

چهرایه - - - ۱۳۶۶

شوال - - - ذالقعدر

کورەش

№8 - 9 (19 - 20)

1947 - مېلادی

آوگوت - - - سېنتەبر

3 - سېنتەبر - شەرقىدىكى فاشىزم اوچىغىنىڭ تار - خار بولغان پوئى

فرغىچلىققا كىرىشى . لىنننىڭ ئىستىگە ئىنالىپ ،
گېرمانىيە پىلېنلىرى بىلەن قول تۇتۇشۇپ ،
اولارنىڭ دۇنياغا ياتقان اوتلىرىنى شەرقىدە تۇرۇپ
تېخىمۇ اولغا ئېلىشقا كىرىشىدى ؛
امېرىكا ، انگلىيە ، فرانسىيە ۋە باشقا چوڭ
ئىگىلىكنىڭ خىتاي ، اولوغ او كېئان ۋە غەنىي
اۋ كېئانلاردىكى مەنپەئەت دائىرەلىرىنىمۇ ئورۇش
اۋ تىننىڭ ئىستىغىغا ئېلىپ ، اولارنىڭ مەنپەئەتلىرىنى
تەم قىلغاندا باشلىدى . بىلىمچىلىق
نەرسى چوڭ بولۇپ ، بارغانسېرى كۆپۈپ ،
دۇنيا چوڭلىقلىرىنى ئۆزىگە تارتىش مەقسىتى
دېدە ز « كامۇنىزىم » گە قارىشى
دەپ قارىغان ، مانفولىيە جەمئىيەتلىكىگە خىتاي
سەۋىيىتى چىگراسىغىمۇ ھەجۈم قىلدى . لېكىن
بۇ ۋاقىتتە ئۆزى يۈرە كېڭە اۋ تىن فاشىستلارنىڭ
سوقىقىنى دەپ ، سوڭىغا اولنادى . بىر قولىدا كۆك
زېنى او كېئان چىكىمگە نېچە ، خىتاي ۋە او
لۇغ او كېئان لارغا ياتقان اۋ تىننى تېخىمۇ
چان ئېچىشى بىلەن اولغا ئېلىپ ، ئۆزى يۈرە
پوتون چەن ئىچلىغىنى بوزۇشقا كىرىشىدى .
يۈرە ۋە اولغا ئېلىپ كەلسەك ، گېرمانىيە پىلېست
لېرەمۇ ، خىتاي آرافانوغا يۈز اورۇنلا بىر
نېچە كېچىك دولنلارنى پوتون ، 1939 -
يلى پىلېستقا ھەجۈم قىلدى . يۈرە ۋە او
شى پىلېست . يۈرە ۋە او كېئانلار « چەن
ۋەن » سىغىمىغا غالىپ بېتەن ئازانغاندىن كېيىن

موسىلىن پىلېستنى قېلىپ ، دۇن
يىلغا اۋ تىن يېقىشقا كىرىشىش بىلەنلا اولنىڭ
اۋ تىننى پۈتتۈرۈپ يۈرگەنلەر ئېچىدىن كېيىن
لەر ۋە ياپون اورۇشقا قىلغان بىدەك شاگىرد
لار ارستانلاردىن قىلىشماي پىلېست بولغا
توشىدى .
ياپون چەن ئىگىلىكى بىر ئىچى دۇنيا سو
قۇشىدا مەنپەئەتكە ۋە اولغا ئېلىپ كېلىش
قالغان نەرسىنى تۈپتۈرۈش ، قەتئىيەتكە سېلىپ
سېتىشنى بەننى بالىلار ئۆزىغا ئۆزىدىن پوتون
دۇنياغا اۋ تىن بولۇش دېگەن زەھەرلىك قەتئىيەت
نى ئەلگە ئاشۇرۇش اوچون خىتاي آرافانوغا
نى بولۇپلا 1931 - 18 - سېنتەبردە
مەنچورىيەنى بېسىپ ئېلىپ ، ئىلگىرىلاشقا
باشلىدى . 1937 - يىلى 7 - ئايدا يۈرە ،
سو ، ھاۋادىكى پوتون ھەرىكىتى كۆپىنچە پوتون
پوتون ، خىتايغا كەڭ كۆلەملىك باشقۇرۇش
چىلىققا اولدى . خىتايدىكى آزادلىق پىرور
كىشىلەر ھەرخىل قاراپوز ئىسلاھاتلارغا
زادى يۈرە قۇبىمىنى آزادلىق كۆرەشكە ئۇلاندى
ى ؛ خىتايدىكى پوتون اۋ تىنلىك ھەرخىل
مۇ غەزەپ بىلەن تەۋرەپ قوشۇلدى . خىتاي
گومىندان پارنىيە سېمە ۋە گومىندانلىق پار
نىيەسى بىلەن بىرلىكتە خىتاي خىتايلىقنىڭ آزاد
لىق سۆيۈشىنى داۋاملاشتۇرۇشقا مەجبۇر
بولدى . لېكىن ياپون پىلېستلىرى بىلىمچىلىك -
غەنىيە پەسلىتىش ، بارغانسېرى شەننىڭ

بۇ ساندۇق:

- 1 : 3 - سېنتەبر - شەرقىدىكى فاشىزم اوچىغىنىڭ تارمار بولغان كۈنى 1
- 2 . يوقالسۇن شەرقى تۈركىستاندا رېئاكسىيون كۈچلەر كېر ئىياز 40
- 3 . ۋاقىت ، احوالىنى ياخشى تۇتۇپ چىلىش بىلەن ئالغا . . تەي روك 12
- 4 : بېيىك بوغدا ۋاقىتىنى چىقىدە 23
- 5 . 8 - سېنتەبر - - - - - د. تۈرەخمەتوف 27
- 6 . ۋەتەن قىرمانلىرى - - - - - القەم اختم 29
- 7 . ئىككى بارمىم بىلەن - - - - - ذ . قادىرى 33
- 8 . چاشم چان (ھىكايە) - - - - - د. تۈرەخمەتوف 35

سوويت گرمان آرمىبىدىكى ھجوم قىلىشما-
لىق شرط نامەسىنى خاتىلەرچە بوزۇپ،
41 - يىلى 22 - ئايوندا اوشنوموتولا
سوويت توپراغىغا بېسىپ كىردى . شو
يىلى 7 - دىكابىر دا ياپون پىلشېنلرېمۇ
چالغىنىپ ، انگلىيە ، امرىكەلارغا قارشى
سوقوشقارەسى اوندى . شونىڭ بىلەن-
ويىتلەر اتفاقى بىلەن ماركىزلىككەن باسقونچىلىققا
قارشى صفىۋرەسە باپشېب غەرب ۋە شىرق باسقونچىلىق:
چىلار يىغقارشى غەمىنى آزادلىق كورەش اوج آ-
بى . 2 - دۇنيا ۋاروشى اوجىغا قىچىپ ، بىرنەچچە يىل خوز
پادامىلى كورامكەن شىدنىڭ قان ئوكولوش
لمر بولدى . ئىككى دۇنيا خەلقىنىڭ خەلقى كۈچى ئالدى
داپاشىبىستىلارنىڭ بىرچىكى قىلىپ باقسىمە بولالماي
جلا كىتكە بوز توتى .

سوويت قىزىل آرمىيەسى نېمەس باسقونچىلىرىنى
ھو-كورو باسوغىسىدىن توتۇپ اورغا ئاچقان ئايرىلدى
دىكى گورىغا ئېرىپ تىقىپ ، غالىبىيەت تىزغىنى قا
دىشى امرىكە انگلىيەلەرنىڭ غەربىدىن ھجوم قىلىشى
نېمەس باسقونچىلىرىنى 45 - يىلى 8 -
مايدا شرطىزىنى نامە بولۇش ا كىتىغا قول
قويۇشقا مجبۇر قىلدى . امدى مسئلە شىرق
ئىككى ياپون باسقونچىلىرىنى يوقۇتۇپ ،
اوياندى ۋە آزادلىق توغىنى لەپلىدىتىشەنە قىلغان
ابدى .

شۇ چاغ ياپون جەنگىرلىكىنى يوقۇتۇش
قا امرىكە ، انگلىيە خەلى ، دولتلىرى سوويت
دولتىنىڭ اشتراك قىلىشىنى اوتتۇردى .
سوويت دولتىنى قبول كوردى ، ھەم شىرق
خەلقى اوستىدىكى ائىنى يوقۇتۇپ ، آرېپا
ۋە پونكول جەن ئىچلىغىنى اورنوتۇش مقصد
ئىدە 45 - يىلى 9 - اوغۇس 1 - ياپون
جەنگىرلىكىگە قارشى اوروش اعلان قىلدى .
شونىڭ بىلەن دۇنياغا داڭقى چىققان سوويت

قىزىل آرمىيەسى مانجورىيەدىن ھجوم قىلىش-
لىدى . سوويت ، خەلى ، امرىكە ۋە انگلىيە
لەرنىڭ ھجرىمى اوستىدا بولۇپمۇ قىزىل ار
مىيە قولدا ياپونلارنىڭ ايكى كىچىك
ماختىغان كىتتون آرمىيەسى بىت - چىت
بولۇش بىلەن ياپون جەنگىرلىكى 45 -
يىلى 2 - سىنتابىر دە ئىنفاچىلار الدىراش شرطىزىنى
تسالم بولۇش ا كىتىغا قول قويدى . نتيچىدە
پاشىزمنىڭ شىرقىدىكى اوگىسىمە تار -
مار بولۇپ ، تارىخدا 3 - سىنتابىر ياپون
پاشىنلرى اوستىدىن غەلبە قازانغان كۈن
بولۇپ قالىدى .

شونىڭ اچون 3 - سىنتابىر تۈۋەندى:
كىچىك اھمىيەتكە ايكە اولوغ كوندور:
3 - سىنتابىر انفاچىلارنىڭ بولۇپمۇ
8 يىلى مىلى آزادلىق كورەش مە پىشقان
خەلقچىل آزادلىق پىرور خەلى خەلقى بىلەن
سوويتلەر ساپوزىنىڭ چوڭ كۈچ چىقىرىشى
نتىجىسىدە ياپون جەنگىرلىكى تار - مار
بولغان كوندور .

3 - سىنتابىر دۇنيا خەلقچىل كۈچى -
نىڭ شىرقىدە زور غەلبە قازانغان كۈنى -
نور :

3 - سىنتابىر خەلىدىكى ايزىلگۈ -
چىلەرنىڭ مانجورىيە ۋە بىر قانچە يەردە
خەلقىنى آزادلىققا ايكە بولۇشىغا ايشىك ايدى -
چىلغان كوندور .

3 - سىنتابىر پىلشېزمنىڭ شىرق -
لىدىكى اوگوسى بىت - چىت بولۇپ ، ش -
رىۋە دۇنيا ئىچلىغىغا بىر اساس سىپىل -
غان كوندور .

3 - سىنتابىر سوويتلەر انفاچىلارنىڭ
ايزىلدىكى ايزىلگۈچى خەلقلەرنىڭ آزاد -
لىقى ۋە بەلكى پونون دۇنيا ئىچلىغى اچون

ئەزەلدىن غەم يىپ ، خەلقى كۈچ چىقار -
غۇچى دولت ايكەنلىكىنى شىرق خەلقى
ھەم دۇنياغا يەنە بىر قىتم كورسەتكەن
كوندور .

دېمەك 3 - سىنتابىر شىرق اھالىسىنى
8 يىلى ۋەيرانچىلىق ، قىرغىچلىق اوتى ايدى -
چىدە قالدۇرغان ياپون جەنگىرلىكىنىڭ تار -
مار بولۇپ ، يوقار قىدەك خەلىيەتلەرنى
مىدانغا كەلتۈرگەن كۈن بولۇشقا بو -
كۈنى بىرنەچچەدىن شىرق خەلقلىرى ، بو -
لۇپمۇ ايزىلگۈچى خەلى خەلقى نەپايەتى
خوشاللىق بىلەن خەلىلەر ، انفاچىلارغا
خصوصە ياپونىيەنى تار - مار قىلىشدا
زور كۈچ چىقارغان سوويتلەر انفاچىغا
غەلبەدە مەنتىدارلىغىنى بىلدۈرىدۇ .

بۈگۈن قارىغىدەك بولساق ، تار -
مار بولغان ياپون جەنگىرلىكىنى امرىكە
اوزىنىڭ غەلبەسىگە قارىنا يولۇپ ، اوزىنىڭ
دۇنياغا خواجه بولۇش زەھەرلىك قىسمى
اچون اچى ايشىت اورنىدا ايشقا سېلىشقا
اورۇنەندا . يەنە گومىنداڭغا نەپايەت
نورغونلىغان پۈل ۋە نەپىتى كۈپ غەس -
كەرى كۈچ ۋە خەلى يارقى - جابىدە -
لارنى بېرىپ ، جىساپسىز اچىكى قان ئو -
كۈۈشلەرنى پەيدا قىلىپ ، خەلى -
قىدنىڭ آزادلىغى اچون تارىخ كوندورە -
گۈسىز جىلدىلرنى قىلەندا ، شونۇڭ او -
چون خەلى خەلقى بوگۈنكى 3 - سىن -
تەبىرىنى خەلىلىگەن ۋاقتدا چەت جەنگىر -
لرنىڭ خەلى توپرىقىغا تىجاۋوز قىلىپ ،
سىياسى ، اقتصادى ۋە خەلى ھجومىغا
يول قويغۇچى اچىكى مەستىدەلەرنىڭ خەلى
خەلقىغا كەلتۈرگەن ۋەيرانچىلىقلىرىنى
ئەسلىپ ، گومىنداڭ غەس كىچىلەرنىڭ

ياپون ۋالىستىلرىدىن اران قوتۇلدۇرۇلغان
خەلى ۋە ئىتتىپاقى امرىكە جەنگىرلىكىگە سىپە
تىشىغا اولوم يا كوروم شەلى بىلەن
قارشى تۇرۇپ ، اوزلرنىڭ مىلى آزاد -
لىغىنى تىخىمۇ كۈچەيتىدۇ .

2 - دىن بو كۈنى پون دۇنيا -
دىكى خەلىچىل ئىللەرمۇ خەلىلەر ،
ياپونىيەنى تار - مار قىلىش بىلەن شىرق
ھەم پون دۇنياغا ئىچلىق اورنوتۇش بو -
لىدىكى مقصدنىڭ يوقالماي وجودقا چىپ -
قىشىنى قۈۋەتلەيدۇ .

3 - دىن بىز شىرقى نور كىستان
خەلىمۇ بو كۈنى خەلىلەر ، اوزنىڭ اھ -
مىتىنى ساقلاپ ، شىرق خەلقىنىڭ آزادلىغى -
غى ۋە دۇنيا ئىچلىغىنى كۈچەيتىش اچون
ۋەتەنمىزدىكى غەس كىچىلەرگە قارشى
بولغان كورەش بىزنى تىخىمۇ كۈچەيتىدۇ -
سوزىمۇ .

انقلابچى بولمىشلار !

دۇنيادىن ياپون ، گرمان ، ايتالىيە
فاشىستلرنى تار - مار قىلىپ ، اوزنىڭ
آقېتىنى ئىچلىق پىرور ئەللەر اوستىدىن
كوتۇرۇپ ئاخلاشدا ياشلارمۇ سانسىز
قىرمانلار بېرىپ ، اوانگاردلىق بىلەن تا -
رىخى غەلبىلرنى كورسەتتى . شونىڭ
اچون بىلرلىق ياشلار 8 - سىنتابىر كۈن -
ئىنى خەلىلەر بىلەن بىزنىڭ ۋەتەنمىز -
ئىمۇ غەس كىچىل قارا كۈچلەرگە
سېتىپ ، ۋەتەنلەر بىزنى ابدى خەلى
خوشەنلرى ئولىدا خەلى قىلىپ يوقۇتۇشقا
كۈشكەن ، ئەزگۈچى خەلى ، بىزنى
غەس لارغا قارشى قىتتىق كورەش اېلىپ
بارايمىز !

يوقالسون شرقى تور كستاندا ريتا كسيئون كوچلەر .

كېمىر لىان

شرقى تور كستان تاغلار بىلەن او - رالغان بولۇپ ، او ھېچ بىر مەلىكىت بىلەن ھېچىز آرقىلىق خوشنولىق قىلمايدۇ . شىرقى شىمالى ئالتى تاغلار آرقىلىق منغولىيە خەلقى جەھەزىتى بىلەن ، غەربى شىمال ھەم غەرب تەرىپىدىن قازاقىستان ، قىرغىزىستان ، تاجىكىستان سوويت جەھەزىتى بىلەن ، ئازىيەنە بەردىن آفغانىستان بىلەن ، غەربى - جەنۇبى ھىندىستان بىلەن ، جەنۇب تەرىپى تىبەت بىلەن ، شىرق تەرىپى چىنگىز خەلقى ، گانسو سىگلىرى بىلەن چىچىنگارالىيىنىدۇ .

شرقى تور كستاننىڭ غەمىي يەر مەيدانى نەھىيەنە 140000 كوادراتنى كىلومېتىر بولۇپ ، خەلق سانى 5.5 مىليون . خەلقلەرنىڭ ئاساسى ئىر كىچىلەنگى دەھقان ، چاروچىلىق بىلەن بولۇپ ، دېھقان ، چاروچىلىق ئىشلىرى ئىخچىلەن كونا ئاسولدا ئېلىپ بېرىلىدۇ .

موندىن باشقا سودا ۋە قول سانەت ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل بولىدۇ . شىرقى تور كستاندا باغچىلىق ئىشى مەشھۇر . خىصوصا جەنۇبى شىرقى تور كستاندا خەلقلەرنىڭ كۆپچۈلۈگىنىڭ باغچىلىرى بار . ھەم بەرلىرىدىن ياخشى مېۋىلەر چىقىدۇ . كونا چار ، تورپان ، رايونىدىن كۆپلەپ قۇرۇق مېۋىلەر گانسوغا ، شىرقى - قىلىق ئىچكى خىتابقا ئېكسپورت قىلىنىدۇ . ئىقتىساد خىتابى ھاكىمىيەتنىڭ قانۇنچىلىقى بىلەن -

دە اورلىرىنىڭ مەنەنل ۋە كۆچلۈك ھاكىمىيەتنى تەشكىل قىلىپ ، ئوزون زامانلار دوام ئالغان . اووقتلاردا شىرقى تور كستان مەنەنلىكى ، ئادىبىياتى ، موزىكا ، سانئەتى ۋە باشقا ئەمەلىي بىلەن ئونىبايىچە غەلبە شەرەت قازانغان ئىدى . بىراق 1757 - يىللار ئىدىن باشلاپ شىرقى تور كستان خەلقى مەستەقلىق - ئىستەقلىقنى يوقىتۇپ ، ئاستا - آستا ئوز مەنەنلىكىدىن ئايرىلىشقا ۋە شىرقى تور كستان خەلقىنىڭ شىرقى تەرىپى تارىخى ئىزلىرى كۆمۈلۈشكە باشلايدۇ . لېكىن شىرقى تور كستان خەلقى ئوزىنىڭ ئازادلىقىنى مەستەقلىقنى ئاچۇن كۆرەشنى ئوخشاشمىدى . او كۆرەش ھەرخىل كۆرۈنۈشكە دائىمەن دوام قىلىپ كەلدى . شىرقى تور كستان خەلقىنىڭ تارىخى ئوز لو كىز قانۇن كۆرەش تارىخى بولۇپ ھىسابلىنىدۇ . 1765 - يىلىدىكى اوچ تورپان خەلقىنىڭ قوزغىلىڭى ، 1826 - 1827 - يىللار دىكى اوچ غور خەلقىنىڭ قوزغىلىڭى ، 1847 - 1857 - يىللار دىكى قەشقەردە كوتوروا بىكەن قوزغىلىڭى ، لاڭلار اونىڭ گەردىلىك ئىشلىرى بولۇپ ، غەمىيەت كىيىنكى بىرنەچچە عصر ئىچىدىكى شىرقى تور كستاندا بولۇپ ئۆتكەن قوش قوزغىلىڭى ، قانۇنچىلىق - ھەرخىل ئىشلىرى ھەم ئىزدىن ئىزدىن ئۆزگەرتىلىشى تارىخى كۆرسۈتىدۇ . غەمىيەت شىرقى تور كستان خەلقىنىڭ قانۇنچىلىق ۋە كۆرەش ھەرخىل ئىشلىرىنىڭ مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىشى ۋە غەلبە يەتكەن ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ . بىراق 19 - ئەسىرلەرگىچە شىرقى تور كستاندا ۋاقىتنىڭ ۋەزىيەت ئىچىگە مۇۋاپىق باشقا دولەتلەرنىڭ قاتارىدا مەستەقلىق دولەتكە ئىگە بولۇپ ، زامانىيە ، ئىككىنچى مەنەنلىكىنى خەلقى (خىصوصا ئوچ غور خەلقى) ھىسابلىنىپ كەلگەن ئىدى . دەپ مەنەنلىكى شىرقى تور كستان خەلقى بىراق ئوقۇش

مىلادى : 1828 - يىلىدا مەنەنلەر ئۆز سوغا زور كۆچ ئويلاپ قەشقەر ئوستىگە يۈرۈش قىلدى . چىنگىز خوجا ئىككىنچى ئۇچۇر راللانغان ھەم ئانتىخاسىز عىسكىرلىرى ئوقۇم بېكىتتى . چىنگىز خوجا ھەم مەمەد دەھلەلەن ساقچى بىر خانبىن تەرىپىدىن مەنەنلەرگە تونۇپ بېرىلدى مەمەد ئۆزىنىڭ بوخۇمەن ئوچۇن خوتەنگە بەت بولۇپ سايلاندى . چىنگىز خوجا جەمەتنى قەيەز بىلەن بىچىن غا ئېلىپ بېرىپ چاتىپ ئاتوردى .

1847 - 1857 - يىللاردا قەدىمىي خىتابى مەستەقلىق قارشى قوزغىلىڭ بولۇپ زور غەلبە قازاندى . بو كۆرۈنۈش رەھىلەر ۋە خەلقىنىڭ ، ساقچى مەستەقلىق خىتابى پەرىست لەرنىڭ خىتابى بىلەن مەغلۇب بولدى . لېكىن بو ئوچۇن خەلقىنىڭ خىتابى مەستەقلىق قارشى ھىسابتى ھەمىيەت بىلەن ئىخچىم كۆچمەندى .

1864 - يىلى بو زورۇك خان ، يەقۇب بەگلەر (بەدەھلەت) خىتابى مەستەقلىق گە قارشى چوڭ قوزغىلىڭ كوتورۇپ ، خىتابى مەستەقلىق ھاكىمىيەتنى تارتىپ ئېلىپ ، شىرقى تور كستان دولتىنى بىرپا قىلىپ ، 14 يىل ھۆكۈم سۈرۈپ ، ئونىڭ ئۆزى ئولغان ئىدى . لىكىن يەتتە يەككە ئوچۇن غان دوۋلىتى ئىچكى بىرلىكنىڭ بىتەرلىك بولمەسلىقى ، قومۇلنى ئىشغال قىلمىغان ئىدى . ھەم دەۋلەتنىڭ بىچىن بىر ئادەمى خىتابىغا ساقچى بولۇپ ، بەدەھلەننى سۈۋە قىلىپ بىلەن ئاتوردى شىرقى بىلەن بەزى مكاراچىلىقى چىنگىز ئۆزىنىڭ خىتابى مەستەقلىق ياردەم قىلىشى نەتىجەسىدە مەغلۇب بولدى . خود دى شونىڭ دەك 1864 - يىلى ئېلىدا بولغان ئازادلىق قوزغىلىڭىدا ئىككىنچى خانبىن

فوزغولا ئىمىنىڭ 1932 - يىلى خىتاي

خواجه ، شوكت اخون ، توختى اخون ، مەم نونگان ياگور اخون ۋە باشقىلار نىڭ خەتتەلىق زىيانداشلىق قىلغانلىقى نە نىجىسىدە سوقوشنىڭ اوزونغا سوزلۇپ، فوزغولا كىچىلارنىڭ قېنىچلىق كورگەنلىكى ھەمگە مەلۇمدۇر .

مانا بۇ يۇرتنى احواللىرىنى ئورنى تور كىسى تان خەلقىنىڭ عصرلردىن بىرى داۋام قىلىپ كەلگەن كورەشلىرىنىڭ نەتىجەسىنى بۇتقا چىقىرىدىكى غەلى جىتلار دور . بىز امدى اپرىل اغىلابى دەۋرلەردە، شىرقى تور كىستان توپرىغىدا بولۇپ ارنىكەن عكس لەر كىتلىرىنى قىسمەن كورۇپ ارنە يىلى . كىيىنكى ۋاقىتلاردا شىرقى تور كىستاندا بولغان ۋاقىئەلەر جەھانگىر دولتلىرىنىڭ دىققەت نى جەلىپ قىلدى . شونىڭ بىلەن ياپونىيە ، انگىلىيە ، گىرمانىيە جەھانگىرلىرى شىرقى تور كىستانغا اوزنا ئېرىنى گىرگوزوش اوچون رقابەت قىلشقا قاتتىق كرىشى . مانا اوتجاۋوزچى جەھانگىر مەملىكەتلىرىنىڭ شىرقى تور كىستانغا اوزنا ئېرىنى گىرگوزوشكە ھەركەت قىلغانلىقىنى ، شىرقى تور كىستان ۋاقىئەلىرى ائىدىن قەشقەرگە كەلگەن ياوروپا نلىرىنى بايىدىغان نېمىس شېپىتوۋى يوسىف موزە ففەرىنىڭ كىلىپ قەشقەردە اوز گىرور پىياسىنى تىشكىل قىلىشى ، نىكول سىلطاننى عبدەمەجىد نىڭ باپۇنىدە قىيىنسىيە ابايىپ ياشىماقتا بولغان اوغلى عبدالكىرىمنى شىرقى تور كىستانغا سىلطان قىلىپ اغلار قىلىشى ، انگىلىز لەرنىڭ خوتەن ۋاقىئەسىدىن باپۇنىلاز ماقچى بولۇپ قىلغان بوشورون سەۋەبلىرى ، 1931 - يىلدىن باشلاپ خىتاي مۇستەملىكىچىلەرنىڭ قارشى خواجه نىياز حاجىم رە رلىكىدە بولغان قومۇلدىكى اوبغور خەلقى

آيىدە فنىدىخوى اوبوشەسىنى تىشكىل قىلدى ھەم 9 - مەھىم ۋەزىپە سىنى اعلان قىلدى . 1935 - يىلى اپرىلدا 2 - نوۋەتلىك اۋا كولوڭ خەلق ۋە كىللەر قورۇلتايىنى چاقىردى . ارقاسىدىنلا 1936 - يىلى 6 - تور لىك سىياسى بولىنى اعلان قىلدى .

شكىشى سەي تىخىكە چەققاندىن كېيىن 1933 - يىلدىن 1937 - يىلى سىنەبەرگە قىر شىرقى تور كىستاننىڭ مەدى مەرفى ، قورۇلوش جەھتلىرى قىسمەن يولغا قويۇلۇپ، خەلققە بورۇنقىغا نىسبەتەن ياخشى دىكىدىك ھوقۇق ، ئەر كىنلىك بېرىلەپ كەلدى . لكىن شكىشى سەي اوز حاكىمىيەتنى پاخە شى چىكىتىپ ائەلدىن كېيىن يەنى 1637 يىلى سىنابىردىن باشلاپ ۋەجۇدىدا ئەزەلدىن بار بولغان ۋەشى بىر تۇتۇق سىياسىنى بورگوزوشكە باشلاپ خەلقىمىزنى يەنە نەچچە يوز يىللاردىن بېرى تارتىپ كىلىۋاتى . شىرقى تور كىستاننىڭ مەدى مەرفى ، قورۇلوش اشلىرىنى كۆچەيتىش اورتىغا نورمەسىلەشقا كرىشى . «خاتىن» ، «تىشكىلات قوردى» سوزلىرى بىلەن خەلققە ھەزنىڭ ائىدىنى قىسلىرىنى باي ، سودىگەر غەلام ۋە ائىلىق كىشىلەرنى بولۇپمۇ ضىيالى باشلار . نى مۇكلاپ اپرىپ تورمەلەرگە سالىدى . خىتى يوقۇرى دەرىجىلىك اوقۇغۇچىلارنى صىنىف بويىچە توتقن قىلدى . اولارنىڭ بارلىق تەلۋاتلىرىنى تارتىپ اېلىپ ، پالا چاقا - آنا - آلىرىنى «خاتىن توخوم - لرى» نامى بىلەن قارەتەلەپ اۋىلاردىن ۋە غۇلاپ چىقىرىپ ، سورگۇن قىلدى . ۋە

خانە ۋە بىر ئىچىلەرغا سالىدى ، اوزلىرىنى كىشىلىك دۇنياسىدا تىخى كىشى قىلمىغان ۋە خىتى اصولىمەن نورلوك غۇلابىلار بىلەن غۇلابىلار خىلا قىلدى . كىنكى تىخىمەن حسابقا قارىغاندا : «خاتىن» نامى بىلەن شىك شىرىمەننىڭ تورمەسىگە چۈشكەن 80 مەك آدمەدىن قىرغاق نەچچەمەك كىشىمۇ يوق قىلدى . خان ! اۋنۇ كىدىن باشقا «خىتاي تلى پلا - مەيدو» دىگەن بەھانە بىلەن مەكلىغان بەر - لىك خىزمەتچىلەرنى ايدارلەردىن اېلىپ چىقاردى .

1943 - يىلدىن باشلاپ سەنەپىن - چوبى بولىنى چارى قىلىپ ، خەلقىمىزنىڭ اوستىگە تىخىمۇ چوڭ خوق توغۇردى . امدى ظلومنىڭ اوستىگە مىلى يوقۇلۇش شىرا ئىپتىنى اشلىشكە كرىشى . مىسلا - مانلارنى : «اسلام دىنىدىكى خىتايىلار» دەپ ائىدى . قىسقا اېلىپ ايتقاندا شىك شى سەي مەلۇمنىڭ كىنكى غالىچىلار بىلەن پازىتسىيەسىنى بىلىش اوچون اۋنۇڭ (شىك شى سەينىڭ) مىنگو 33 - يىلى (1944 - يىلى) 8 - آيدىكى اېلى ۋىلايىتىگە اېۋەتكەن 2603 - نومۇرلىق بۇيرىقى دەلىل . او : «ئەل ارسىدىكى نىلداش اوروغ (خەنسۇ مەلتىدىن باشقا) خەلق - لردىن اىناپەتلىك ھەم دىندار آدمەلەرنىڭ اېچىدە مەلۇماتلىقلىرى بولسا ، توتۇپ سولانلار ! دىگەن ايدىم ، بو بۇيرىققا لۇچۇپچىك ، جاۋابىۋەتچىلەر لار اېلى ۋىلايىتىدىكى دىندار آدمەلەرنى بىر غەيب قوبىلى سولاش نەس ، ۋە لىكىن اولارنىڭ بالىلىرىنى تورلوك چارىلار بىلەن مەكتەپ - كە بەر خورۇپ ، اوز مەرفىمۇز بىلەن

قرىمەلەپ ، مزكور بالىلار امتىخانىدىن
 اوتكەندىن كىن او بالىلارنى غىرى بەر -
 لەرگە باكى اولكەمپىز دە تىگىشلىك او -
 رونلارغا اورناشتوروب خزمەتكە سلساق ،
 اولارنىڭ مفكوره ارىنى يىغىپ ايلشقا مە -
 كىن دەپ جواب يازغان ايكە نىسبەتەن ،
 بونى قبول كورجوم ، بونىڭ مضمونىنى
 اوز يوشورون طبعەلەر يىگىزگە معلوم
 قلىكزلەر ، شونوك بلەن عمل قلسونلەر .
 « (جوشى شىك شىسەى) دەپ ياز -
 غان ابدى .

شىك شىسەى تىرورلىق ، وەخشىلىك ،
 فاشىستىق ، انسانىتسىزلىك ، قاتىلىق ،
 قانخوراوق اصوللارنى كىشى قلىشدا
 دۇنيادىكى فاشىست كاللا كىسەرلەردىن
 اوستون اوروننى ايگەلەپكەنلىكى وە چوز -
 گو گومىنداڭ حكومىتىگە شىرقى تور -
 كىستان خەلقىنى اىزىپ قۇل قلىپ ، بوى
 سونلوروب بىرشدا ، بايلىق ، اشاق ،
 يەتكوزوب بىرشدا ارنوملوك خزمەت
 قىلغانلىقى اوچون اونى خطاى مەركىزى
 حكومىتى تىقىرلەپ خزمەت اورنىنى كوز -
 تەردى . ارە 1943 - يىلى 7 - 8 -
 ايلاردا مەركىزى حكومەت تىقىرىدىن چوز -
 گو دېھقان - اورمانچىلىق وە زارەتنىڭ
 نازىر قلىپ بەلگولەپكەنلىكى ، اونىڭ او -
 رنىغا « ورجىن شىن » نى رەئىس قىلغان .
 لىغى اعلان قلىندى . شوندىن كىن
 شىك شىسەى اوزى بلەن بللە اتمىش نەچچە
 مەشىنەگە ائتون ، كوش بىسەپ نور -
 غونايغان سوغا - سىلاملار بلەن اچكى خى -
 طىغا كەتتى . رەئىسلىك « چوك فىزى -
 لەنىڭ » ، « پاشىغان » ، « چىگرا لىوا -

كىلەرنىڭ احوالىدىن تولق خىردار »
 زاتنىڭ قولغا اوتتى . دېمەك : « قارا
 اش » اورنىغا « آلا اش » بونكەلىسى ،
 « اشنىڭ قلىغى اش » دېگەندەك وۇ -
 جىن شىن ، شىك شىسەىنىڭ سىزىپ قالدور -
 غان بولىنى بىر نەچچە برابر اشزروب
 اورونداشقا باكى شىك شىسەىنىڭ اونتوب
 قالغان وەخشىلىك اصوللارنى يىگىزىپ كىشى
 قلىشقا كىشتى . اورەئىس بولوش بلەن اوزى
 نىڭ وەخشىلىك اصوللارنى بەردە اچىپكەنلىكى ،
 خەلقىنى آلداپ ، 1943 - يىلى 10 -
 نىڭ 10 - كونى سوزلىگەن سوزىدە :
 بىز حكومەت خادىم بولغانلارنىڭ رەئىس :
 خەلقى ، خوش قلىش ، خەلقى حضورلاندوروش
 خەلقى ياخشى كورۇدىغان قلىش ، شونىڭ بلەن
 بلەن تىگىشلىك چاريلارنى كوروب ، خە
 نىڭ كىشى ، يىشى ، يوروش ، توروش ،
 نورموش احتىجالارنى قىلغانلارنى ووروشدور ،
 دەپ مەيلى سوزلارنىڭ اىقىزدا والافلاب ،
 عەيىز نام اونىڭ عكسىنى چارى قلىپ
 خەلقىنىڭ اوستىدىكى عذاب ، عقوبت ،
 بلائىلارنى نەچچە برابر آشوردى وۇ
 جىن شىن دىن خەلققە قىچە ھەم ياخشىلىق تەگ
 مەيدى . خەلقىز اوستىدىكى اىغىرچىلىق
 عدندىن ناشقۇرى اشتى . دوام قىلغان ناماش
 چىناش ، اولتوروش ، قىرش ئوزلوك سىزواج
 آندى وىلەنمىز اوستىدە عصرلەردىن دوام
 قلىپ كىلغان قىن آران ياساق نەھىت چىدە
 كوپەيدى . خەلقىزاش ، يازاشلەپ قوسىپ
 قىغا ياخشىراق ناماق ، اوستىگە مەنەن بول
 سامەن زاراقى بىر قىم كىم كىبەمەس ھاب
 خا كىلدى وە كىلەمەيدى . آلون پىساقنىڭ بىر
 اچى كاپى آچوزوندا بىگەن تە قىلارغا نە
 لى . اونىڭ اوستىگە اچكى چىگودىن نە
 چە مەيلى بولغان خطىلارنى كورپوروب كە
 لىشكە باشلىدى . مەنەننىڭ اوچون بىزىش

قى تور كىستەن خەلقى زىدى خطاى ظالم لىدىن
 بىزىرگە ، طاق ياخشىلىق كەمەيدىمەنلىغىنى
 ائپانلار بلەن دەلەلەپ : « شىرقى تور كىستەن .
 نىڭ اورتا عصر دىنە قىلغان بىرلەن اقتصا دىنى
 كوتوروش ، قولچىلىقنى يوقوتوش ، برابر
 چىلىكى اورنوتوش ، حەقىق خەلقچىلىقنى اور
 نوتوش ، حەقىق خەلقچىلىق سىياسەتىنى يورگو
 زوش ، خەلقنىڭ خىللىغىنى قەيىن ائتش وە
 خەلقنىڭ تورموشىنى ياخشىلاش اوچوك . »
 (اخىراقتىن سوز بىلەن) نەركەلىك ،
 برابرلىك طلب قلىپ خەلقىنىڭ ھاكىمىتىگە
 قارشى بىزلىق ، آلتاى ، تارباغاتاى خەلقى
 تاپاق ، توقماقلار بلەن قوراللىق اوروش نە
 لىق عسكەرلەردىن قوشماق قىلدىكى ھاضر
 قى زامان قىر - قىر - قىر - رى - نى -
 تارتىپ ابا مەكەل قوراللىدى . شونىڭ نەتىجە
 جەسىدە 3 ولايتنى دوشمەندىن تام تازىلاب
 عەومى يوزلوك غلبە اوچون كورەش باشلىغىنى
 مەزدا جاك وىيەنچاڭنىڭ : « چىگرا اولكە
 خا قىرلارگە مختارىيەت بىرەن . دېگەن نەتىجە
 سىگە بىلەن مەسئىلىنى تىچاق يولى بلەن حل
 قلىش اوچون صحبت اونكوزوب ، ھەرايككى
 طرفنىڭ رەئىسلىغى وە كىفالىت بىرىش بلەن
 تىچاق بىلەن مۇستەقىل ، اولكولوك حكومەت قار
 تىدىن تىشكىل قلىندى . مەركىزگە ھەم كىل و
 لوب كەلگەن گىنرال جاك چىچوڭ : امدى
 اولكەدە « مەستەب سىياسەت » ، « نەتىجە
 سىياسەت » ، « مەستەب كىچىلىك سىياسەت » ،
 « جەنۇبىلىك » نىڭ ابدى بولمەسلىقىغا چى
 قوم اشىمىز . دەپ واقىراب سەنەپكە
 تى . جاك چىچوڭ رەئىس بولوب ، مونداق
 يوشاق سوزلار قىلشقا باشلىدى . او : « بىز
 لىر اوتوروشدىكى تارىخقا قارىغاندا شىك شىسەى
 دىكى قىرىنداشلار ارنونچە ئىزلاپ بولوب
 ھەيىرىن ناشقىرى اىغىرچىلقلار تىرتقان .
 بىز ارنىڭەن واندىكى خىسولارنىڭ شىك شىسەى
 خەلقىغا قارىتىپ يورگوزگەن ئىزىش وە
 شورش سىياسەتىنىڭ خەلقىنى تونۇمەن . »

دېگەن ابدى وەدائىم اولكەدە ابدى تىچلىق
 خەلقچىلىق ماگىد بىلەن قىلماق وە ارنى يورگو
 زوش اوچون كوپ چىقىرىدىغان قىلماق كىلەن
 بىرىپ خەلقىنى تىلەنلەندورگەن ئىدى .
 بىمەنەن بىلەن اولكولوك حكومەت قىلىدىن
 قورولوب ، جى اشقاگىر شىكەندىن بىرى
 ارچ ولايتىدىن باشقا جايدا بىمەنەن عەلگە آشو
 روش حەقىدە عملى حەرىكەت بولمەيدى . اول
 كولوك حكەتنىڭ رەئىسى جاك چىچوڭ بىمەنەن
 تىچلىق ، خەلقىنىڭ دەپ واقىراب تورغان
 بولمەس ، اونىڭ قارىمىقىدىكى جى قوماندا
 لىق ئىشقاى زوك سىلەنك رەھبەرلىگىدە
 عكسلىك كىچىلەر اشقا بىلەن ابا بىلەن ، ھىساب
 سىز بوللارنى صرف قلىپ ، تىچلىققا ، خەلقچە
 قا ، بىمەنەن وە اوچ ولايتكە ، اوچ ولايت رەھبەر
 لىرىگە قارشى كورەش اىلىپ بىاردى .
 مۇرە : اونىڭغا : سوك زوك سىلەنك رەھبەرلى
 گى بلەن عبد اللە داملا ، زەكىلەرگە او
 شاش سىتەم بىلارنى او بوشنوروب ، اولارنى
 دىنى قورال قىلىپ ، نەچچە مەنەن بولغان پول
 لارنى صرف قلىپ تىشكىل قىلغان اورومچى .
 دىكى : « اسلامنى ھىمەتلىش تىشكىلانى »
 دەپل . آخىر پول پەرسەت وەطن خاتىرە
 نى باندەت عەمەتنى قوتورتوب ، اونىڭ بىر
 نەھە او روش پەرسەت مەنەنچاڭ دىگەن تىزە
 گاننى قوبوب ، ياردەم اوچون خەلقى تونۇ
 گانلاردىن بولوب كوپ سەندە آدم ، پول
 ئەو تىپ ، ائپان قالايمەنچىلىق توغرىدە
 روب ، خەلقى ايفراوروش گىردىبەنغا سى
 لىشى دەپل . وىلەن خەلقى ، ناموسىز
 مەنەنچاڭ ، جەنۇبىل ، سالىس ، زاك
 چىن لارنى قوتورتوب ، ايفراورلار بلەن قان
 ئاقلار اوتورسىغا ائفانسىزلىق سىلشقا وە
 رونوشلار دەپل . بىمەنەن كىين 7 ولايتدە
 بولوب وە جنوبدا بولغان تىن دەشتىلىك
 اھواللارنىڭ يىزىپ بىرىشى

آفسودىن جوفاك گك وەخوسىجىڭ لارنىڭ بول باشچىلىغىدىكى توختامش ، زومك ، زوپك ، روستەم ، حسن شاكجىڭ لارنىڭ خاتىناتەھر كىتى ، ئەشقەدىن : صرفى بەگ - اجى ، اء . مەدىكى ، ياركىندىن : عبدالرشىد ، قادىر خان خواجه ، خوتەندىن : نوربەگ ، عبدالم جىد ، عم ، كوپاردىن : داوت واك ، سعد اخىر قضاى وەتەمولىدىن : يولواسلارنىڭ وە شونگما اوخشاش باشقا سىياما خاتىلەرنى رىئاكسىئون كوچلەرنى قوتورتۇپ ، او - يوستورۇپ ھەركىتتە سايىشى ارچوق دەپىل . سايلام اشلىرىغا 7 ويلايتىدىكى مامورى اش لارغا ھەربىلەرنىڭ آرپىلىشى بىلىشى ، خلق - يىختىلەرنى اوق ، پلېمەتولارغا تونوشى ، خلق نى سىياسى ، اقتصادى ، اجتەدى طرفىدىن ئىزىيويىشى ، آفسو ، كوچار ، آوات ، شە - يار ، توقسون ، ياركىند ، قاراقاش ، قار غىلىق ، بوسكام ، كىرىيە ، خوتەن وە باش قاناجەلەردە نىشراقانغىن خلق گزىتلىرىنى ھەربى كوچ بىلەن يوق قىلىشى ، حەقىقەتنى سوراپ گەن گزىتلىرنى اوقىغانلارنىڭ وەھەقىقەتنى سوزلىگەنلەرنىڭ تۈرمىلەردە عذاب تارتىپ تىشى ، ئوزا بېغدىن ھەربىلەر واسطەسى بىلەن اوغورلۇنۇپ يوقاپ كېتىپ بېرىشلىرى دەپىل . بىتمە بىتون ئىدارىلەرگە بېزىلدىغان علاقلەر ايككى تىلدا يورگوزۇلۇدۇ . دەپ ، بىلمەن ئاز داق بولماي ، بىتون اولكە بويىچە ئىدارىلەرگە : ھەكۆمەت ئىدارىلەردە بېزىلغان علاقلەرنىڭ دولتچىسى ئىنا بىلىك بولۇپ ، مەسئەلچىسى فقط قوشۇمچە اورنىدا يورگوزۇلدىمۇ ، دېگەن بويىغىنىڭ اوزى قايسى عكس ھەركەت چىلىككە دەپىل ئەمەس ؟ 1947 - يىلى 21 - فېبرالدىكى اورۇمچىدە اونكوزۇلغۇن خلق نىمايشىنىڭ اولكەرلەر ھەكۆمەتكە قويغان مۇافىق 55 ماددىلىق تاپقىنى جواپسز قىلدۇرىشى وە شونىڭدىن كېيىن ھوقۇقلۇق اورگانلار نىڭ اريوشتورىشى بىلەن 25 - فېبرال كۈنى ھەربىلەرنىڭ مولكى كېپەلەرگە اورۇلۇپ ،

اچۇرۇلمايت وە كىلەرگە قارىشى بولۇپتۇ . مەدا فىدەيگە سوۋ قىلدىن اوچون بىرلەشكەن ھەجۈ مى اساسلىق دەپىل . كوچار دىكى دىك شەنجاڭ ، جاك جوجاڭ يوتۇنەنجاڭ ، داوت و اشلارنىڭ رەبىرلىگىدە اون مەيلىغان خەقنى ھەرون باغ دېگەن يەر گە خەلقدىن فەكر اېلىمىز دەپ ، يىغىپ خەلقنىسى اوقىتاتۇتۇپ ، چىقىرغان قانلىق وائەھسى دەپىل ئەمەسمۇ ؟ عبدالقادىر ھىسەننى آفسونىڭ لىتۇر خوى دېگەن ھاكىمى اېلى ارغىرلىرىنىڭ ئىزىرىغى دەپ اېچكەرىگە ئەكەتمە كچى بولۇپ ، اورۇمچىگە كەلگەندە اغمەداغىم اچىتۇپ آلدى .

2 - آفسو و الپسى چىرەك گامىنىڭ مەل . رى نظار تىنىڭ وە كىلى انىرەرنى يەمەنكە نىللىلى دەپىل ئەمەسمۇ ؟ خەلقدىن اولكەلۈك ھەكۆمەتكە كېلىپتۇنغان مۇتلاپ تاپىلارنىڭ اورۇنلەلى ، اونىڭ عكسىچە وەھشىلىك - قانلىق ھەركەت لارنىڭ بوزىپ يويىشى دەپىل . 30 - ئاين كېچىسىدىكى عبدالگولەمنى تونۇش بەھانە بىلەن قاراشلىق كىشىلەرنىڭ اولكەلۈك اويۇر اوپوش مېنا بىسب كىتاب اوق چىقىرىشى وە فاجىئەلىك ھادىشە ترغۇرۇپ ، كىتاب ، زور ناللارنى كويۇرۇپ ، مەننى بىنانى وە ھىران قاشى دەپىل .

5 - مايدا اولكەلۈك كىگەش مەجلىس سى اچىمىز دەپ اولكەلۈك ھەكۆمەت اولكە بويىچە كېگەش اعضالەرنى چاقىرىپ ، اونى اچىشنىڭ ئورنىغا كېگەش اعضالەرنىڭ آرپىغا ھەرخىل قونقا سىلىشى وە اولارنىڭ ھوقۇقىنى چەكلەپ قويۇپ ، مەجلىسنى اچماي 2 ئاين چوقۇپ كېگەش اعضالەرنى قايتۇرىشى دەپىل . اگەر لىكەرلۈك ھەكۆمەت بىتمە وە سىياسى پروگرامما بويىچە او مەجلىسنى اچسا ، اول كىلەر كېگەش اعضالەرى اولكەرلۈك ھەكۆمەتنىڭ بىتمە ھەرىكەتلىرىنى قىلپۇنغان ئوسال ھەركەتلىرىنىڭ سىرىنى اچىپ يويىشىدىن وە اولكەلۈك ھەكۆمەتنىڭ بىتمە بويىچە مېگىشى ھەقىقەتتە تاشلىنىشى

دېن قوققالمىغى عكس ھەركەتچىلىكىنى يور گوزەمەنى قىلىشىدىن قوققالمىغى ئەمەسمۇ ؟ رەسمى تەشۋىقات گروپپالارنىڭ تەشۋىق كېلىمىنى ، نورغونلىغان پولىتورىق قاش نەتىجەسىدە ئوچۇرۇلمايتكە قارىشى قىلىنۇنغان تەشۋىق قانلار يانغان تۆھمەتلەر وە شەرتتە تىلەرنى قورنىغا آلتغان ، خەلق آوازى ، كىناچەسىنىڭ نىشراقلىشى ، دى ئىرك ، گزىتلىك نىشراقلىشى وە اولارنىڭ توغرىدىن - توغرى مەقبۇ قىلغۇنچە ئوزۇنلاشى نېمەنىڭ دەپىلى ؟ مەبۇوعە سى ھەركەتنىڭ دەپىلى ئەمەسمۇ ؟ . عەمۇ مائىپوقار قىدەك عكس ھەركەتچى - رىئاكسىيە ئون كوچلەرنىڭ علاھىدە ھەركەتلىنىپ اولكە اھولىنى يامان بىر ھالغا كەلتۈرۈپتۇ . يىنى سوزلەپ كىلىشكە نىل ، بېزىشقا قىلم عاجزلىق قىلدۇ . بىتمە ماضىنىم او كواوك ھەكۆمەت قايتىدىن قورۇلغاندىن بېرى اوچ ، ويلايتىدىن باشقا يەتتە ويلايت خەلقى بىتمەدىن ھىچ ئاندىق مەنفعەت وە نەتىجە كىرىگىنى يوق ، عكسىچە شەكلىنىشى دەپىل . يىنىڭى ظۇلمدىن نەچچە بىر ابر او شوق ظۇلم - عذاب كۆرمەكە . ھاضر 7 ويلايتدە وەھشىلىك ، فاشىستلىق ، چاسوسلىق تىرورلىق ، بولاچىلىق ، پارىخۇرلوق ، زور لوق ، عالىنىلىك ، حەقىقەتسىزلىك وە باشقا مېلىك تۈرلۈك ادەمنىڭ وچدان غىزىل بىلىدىغان تەشۋىق ھەكۆمەت سۈرەمەكە .

مەبۇوعە خەلقى بىتمە ، مەبۇوعە خەلقى اولكەلۈك ھەكۆمەتنىڭ خەلققە بەرگەن دەكەشچە مەبۇوعە خەلقى . مەبۇوعە خەلقى ائىقان خەلقچىلىق وە نەچلىق سىياسەتتە توغرى كىلمەدۇ ؟ بولارغا كېمە چىراپكەن ؟ عكس ھەركەتچىلىكى ، چاسوسلۇق ، شائىلەلارنى كېمە خەلق قىلدۇ ؟ يالاچىلارغا ، سائىقونلارغا ، خائىلارغا كېمە چارە قىللىرىنى وە چىراپىرىدى ؟ البىتە بولاشلارنى مەركىزى ھەكۆمەتكە وە كېل بولۇپ كەلگەن ، اولكەدە خەلقچىلىق

وە نەزەرنى كىلىكىنى چارى قىلىشقا كېلىپتۇ بولغان جاك بوجاڭ اورۇنلايدۇ . مائاشونو گىغا قارى ماى جاك چىز جوك چەنگە چىقىپ اېلىپ ، اولكە كىنىڭ رەئىسلىكىنى مەسعودقا تاپشۇرۇپ قويدى . امدى يوقارقى اشلارنىڭ عەھدىسىدىن اوزىنىڭ پاشىسىنى قورۇپتۇ . مائاشونو قور چاق مەسعودا قىلدى چىقلايدۇ ؟ مەسعودا قىلدى اوزىنىڭ قەلەملىرىغا قاراپ ، اولكەدە خەلقچىلىق ، تىنچلىق يورگوزۇشكە كىچىك بايىمۇ اشەنمە بىدۇ .

مەسعودا ئىس بولغاندىن كېن اورۇمچى دىكى رىئاكسىيون كوچلەرنىڭ فعالىتى مائاشونو ئىشباتى تور ، مەسعودا ئىس بولۇپ بىر آي اچىدە اورۇمچىنىڭ اوزىدىلا 30 - نەچچە آدمە ئىررورچىلارنىڭ خەنجىرى آستىدا سويىلىش نىمەنى كورسىتىدۇ ؟ خەلقچىلەر گىسە ، خەلقچىل مەبۇوعەلارغا ، مەننى اورۇنلارغا بولۇنغان ھەجولار ، تىرورلوقلار ، رىئاكسىيونلار يوشۇرۇلغان پەردىلەرنى يوتىپ چىقىپ آشكارە يۇسۇندا ھەركەتكە اولكە نىلىگىنى كورسوتىدۇ . دىمەك بولۇپتۇ مەسعودا قىلدى رىئاكسىيونلار ئونلەر نىڭ رىجىسورلىغىدا اوينۇلدىغان قەلەملىك ئىتاتنىڭ تەرتىپى ايكەنلىكى .

روشن كورۇنۇپ قالىدۇ . بىتمەنى ھىچ كېمە بىزگە اوز-اوزىدىن بىرگەن ئەمەس بىتمە بوقىمىغى مەدەنىيەت لايىھەنىڭ بىلىگە ، توككەز قىمەت بىدەيگە كەلدى . بىز خەلقچىلىقنى يانلايمىز ، بىز عكس ھەركەتچى رىئاكسىيون كوچلەرنىڭ ھەربىر اربىن بىرى كوروشۇپ كېلىپتۇ . خەلقچى بىز چوشەندىمۇ ، دوست دوشمەننى اچىر تىپ ائالايدىغان بولدى . بىز عكس ھەركەتچىلەرنىڭ دەككەسىنى بىرىشە ھىچ قانداق

آرتقاچەكىنەيمىز، خەلق-چىلىق سىياسىتى بىزنىڭ تېلىگەن تىيماكىمىز . پۇل، ئابرو، اوچون وطن . مىللەت، دىنىنى سېتىپ اوزخەلقىگە قان ئېرىنداشلەرغا ، دىن قېرىنداشلارغا كۆي

مەيدىغان يالغان خەلقچى منافىقلارنىڭ دە-
عموماً رېئاكسىيونلارنىڭ دە ككىسىنى بەر
مەي قالمىمىز .
بوقالسوز ۋە ئىنەز دىن رېئاكسىيون كوچلار!

واقت احوالى ياخشى تونوب چىلىش بىلەن ئالغا!

تەرىروك

1 - عكس الحركتچىلەر نىڭ اووم
آلدىدىكى جان تالىشىشى .
ئاتكىن حكومىتى 4 - ئاپرېل دولت ئۇشلار-
مىجلىسىدە، عمومى سفر- بىرلىكىنى قوز
غاباچكى لوروشنى ايلېب بىرىش قىرارىنى
قبول قىلدى . بونو كدىن كىنلا چاك كە
يشى ، چاكچون ، چىكچىكلار آرتى . آرتى
دىن «توپولاگنى بېشىش» حقىدە نطقلار سو
زلىدى .
مناشوقىرارو شونطقلار باپونىيە تىس-
لېم بولغاندىن كېيىنكى لايقا احوالى رو
شەنلەشتۈرۈپ ، بىرقىسما سېلىمىيونلارغا
اچكى اوروشقا بېتىشىز فكىردە قارىغۇچىلا
خاكىم اوروشنى قوزغۇغى ؟ تونو
توب ئونتى ۋە عكس الحرك كىچى ، حقىقتا
ئوروش پىرسىت ايكەنلىگىنى خالققە آشكا
رە قىلىپ ئونتى .
أما ، نىك اووال شونى بىلىش كىرە ك
كى ، اوروش قوزغالغىلى بىرىلدىن ارشوق
واقت بولدى ، گومىنداڭ - عكس الحرك
تچىلەر نىيە سېلىدىن عمومى سفر بىرلىكىنى
اعلان قىلىغان ؟ بىر جەملە سوز بىلەن اتقاندا ؛
عكس الحرك كىچىلەرنىڭ عمومى سەفەر بەر
لىك قوزغۇشى ئولوم آلدىدىكى جان تالى
شىشى بولۇپ چىسابلىنىدۇ . عكس الحرك
تچىلەر «سىياسەت بىلەن حل قىلىش» دېگەن سوز
لەرنى بەردە قىلىپ ، قىسقا موددە تىيىپىدە قو

رال كوچى بىلەن خىطاي خەلقىنىڭ خەلقچىل
كوچىنى يوقوتوشنى ئويلىغان بولسىمۇ ،
لەيكىن بىرىلدىن ئوشوق واقتنىڭ جەريانى
دا ، حربى اشلار اوستىدىكى مغلوبىيىتى ،
سىياسى اشلار ئوستىدىكى يىكىلىشى ، اقتىصا
دى اشلار ئوستىدىكى بوهرانچىلىغى ئو
نوڭ اوستىگە خەلقنىڭ قارشى قوزغۇلاڭ كو
توروشى ، عكس الحرك كىچىلەرنىڭ ئوزجاك
پەيتىنى ساقلاپ قلىشقا چارسى قالغانلىغىنى
كورسەتكەنلىگىدىن ، عكس الحرك كىچىلەر
فاشىست تېررور لىغىنى قوللونوب ، بو
تون خىطاي خەلقىنى اچكى ئوروش ميدانى
غا هايدىماقچى بولوشى . بو . بولسا ،
عمومى سفر بىرلىكنىڭ نىشانە سىدور .
گومىنداڭ اخبارەت ئىدارەسى چوڭ-يىڭ
شە خېرلەرگە قارىغاندا ، اوهم خەلقنىڭ خەلق-
چىل كوچىنىڭ كەڭ كۆلەمدە قايتارما ھجوم
باشلىغانلىقىغا اقرار بولماقتا . مىثلا : غر
بى سەندو كىدىكى ھجوم ، نەنجىن پو كو
تومور بولپنىڭ شىمالىدىكى ھجوم ، بىيىڭ
خەتكو تومور بولپنىڭ شىمالىدىكى ھجوم
گەنسوش قىدىكى ھجوم ، دوگېينىڭ سى
پىڭ كەيدىكى اوروشى ، چاكچون ، جىلنلا
رنىڭ محاصرېگە ايلېنىشى خەلقچىل كو
چىنىڭ 1947 - يىلى ابيون، ايبول ايلار
دا قايتارما ھجوم باشلاش دېگەن پىلانى
اوزواندا عملە شقانلىغىنى كورسەتتى .

بوبر چوڭ ئوز گوروش خەلقچىل كوچنىڭ
گوروش بىلەن موشكىل كونلەردىن ئو
توب ، غلبە بولى بىلەن نىشانغا قاراپ ماڭ
غانلىغىنى ايفادە لىدى . بونىقتا نىسادىقى بولغان -
ايش دەمەس بىلكى اونوڭ مطلق شون
ھاق بولوشقا نىگىتلىك بولغان مىناسەتلىرى
باردور .

بىرىنچى گومىنداڭ عكس الحرك كىچىلەر كو
چىنىڭ كېيىن موشكىللىكى ايفر لىنىوا
نقانلىغىدىن .
عكس الحرك كىچىلەر بولنور ابيون ابيدا
اوروش قوزغاب ، ئوستونلو كە تورغان
85 آرمىيە 1740000 عسكەرى (بارلىق
كوچىنىڭ 85 پىراتسىنىسى)
بىلەن خەلقنىڭ خەلقچىل ئەرمىيەسىنىڭ اساسلىق
كوچىنى بىرىولى يوقوتوب ، آندىن عسكەر
توپلاپ سىچىن سرتىدىكى خەلقنىڭ خەلقچىل
كوچىنى حل قىلىپ ، شونوڭ بىلەن «بىرىمىل
اچىدە خەلقچىل كوچىنىڭ مىسلىسىنى تولوق
حل قىلىش» پىلانىنى قورغان ايدى . عكس
الحرك كىچىلەرنىڭ بىختىگە قارشى ، خەلقنىڭ خەلقچىل
كوچى فرونت تۈزۈپ اوروش قىلىدى . چان
لىق اوروش احوالىرىنى قوللاندى ، آغا باسدى ،
آرتقاچەكىندى ، شەرتلاشمىدى ، اساسلىق
كوچىنى ساقلاپ قالدى ، قارشى طرفنىڭ كو
چىنى يوقاتتى ، نوبابىرغا كەلگەندە خەلقنىڭ
خەلقچىل كوچى گومىنداڭنىڭ اوروش ايلېب
بىرىش پىلانىنى تولوق تار مار قىلىپلا قىلماس
دېن ، 39 بىرىگادىسىنى (بورون دېۋىزىيە
يەئىدى) يوقاتتى ، اوزىنىڭ مەجبۇرىت آس
تىدا حركەتلىنىشىنى ، اساسلىق حركەتلىنىشكە
آرتقاچەكىنىشىنى تىركىشىشكە كوچىرۇپ ، او
روش احوالىنى اساس بىلەن اوزگەرتتى .
ماناشواى اچىدە گومىنداڭ 600 مىڭ عس
كەرىدىن ايرلدى . گومىنداڭ آرمىيەسى 17
شەرنى بىسىپ آلدى ، خەلقنىڭ خەلقچىل كو

چى 50 شەرنى آزاد قىلدى ، دېكېر غا كەلگەندە
دە خەلقنىڭ خەلقچىل كوچى اساسلىق ھىر كىلىش
خاھىشىچە ھجرم قىلىش ۋە مىدافىيە قىلىشنى قولا
غا كەلتۈردى . گومىنداڭ آرمىيەسىنىڭ 50
بىرىگادىسىنى يوقاتتى ، بو ، گومىنداڭنىڭ
خەلقنىڭ خەلقچىل كوچىگە قارشى اشلىتىۋاتقان
كوچىنىڭ تۈرتىدىن بىرىسىنى ايدى . غوزار
دا احوال تېنەپ بولاشقىچە بولدى . بو آيدا گو
مىنداڭ 152510 عسكەرىدىن ايرلدى . بو
سەرنىڭ يچىدە گومىنداڭنىڭ 90590 عسكەرى
تەسىر ايلانغان بولۇپ ، خەلقنىڭ خەلقچىل كو
چى خىطابىنىڭ اوروش تارىخىدا كورۈلمىگەن
ھتى 2 . دونىدا اوروشىدىمۇ آز بولۇپتۇن او
روش نەنجەسىگە ايلان بولدى . بو ايدى خەلق
نىڭ خەلقچىل كوچى 18 ناھىيەلىك شەرنىسى
(بونىڭ اچىدە قولىدىن كىتىپ قايتما آزاد قىلغان
2 ناھىيەلىك شەركەمەيدۇ) آزاد قىلدى .
گومىنداڭ آرمىيەسى 2 ناھىيەلىك شەرنى
بىسىپ آلدى . شوشىدىن گومىنداڭ آر
مىيەسى بويلىقى فېۋرال مارت ايارىدا ھوم .
مى يۈزلۈك ھجومىنى يۈرگۈزەلمەي لاندۇ
ماسدىن ، بىلكى بىرەنچە فرونتلارنى بوش
قويۇپ بىرىپ ، عسكەر كوچىنى بىر نەچچە ھوم
فرونتلارغا توپلىدى . شونوڭ نەنجەسىدە
گومىنداڭ آرمىيەسى يەنە نەنجىنى بىسىپ آلغان
بولسىمۇ ، اما ستراتېگىيە احوالى اوزگەر
تەمىدى . خەلقنىڭ خەلقچىل كوچى گومىنداڭ
آرمىيەسىنىڭ ايك كوپ توپلانغان سەندوڭ ،
شمالى شەنشى 2 فرونتدا بورون قىدە كلا
ھجوم يۈرگۈزۈپ ، تىركىشىش خىراكتىرىك
احوالدا توردى . مىثلا : داۋبە كوڭغا 5 قىتىم
دوڭ پىڭغا 3 قىتىم ، سى سوپىگە 2 قىتىم ، نەنجى
تەنگە 2 قىتىم ، فى چىڭغا 2 قىتىم ، چىڭ پىڭغا 2
قىتىم كىرىپ چىقتى . شوبىر واقتدا خەلقچىل بىر-
لەشمىنىڭ مانچور بىيەدىكى آرمىيەسى اوزون
موددەت دەم آلغاندىن كېيىن اساسلىق ھىر كىت
بىلەن ھجوم يۈرگۈزۈپ ، شىمالى مانچور بىيە

غانلقىدىن ، خەلىق بۇخۇل ھاكىمىيىتىنى چىن قىلى بىلەن سوۋېت ۋە ھىممايە قىلىشقا كىرىش تى . اقتصاددا يەراصلاحاتىنى ۋە « ھېساب ايليش كورەش » لىرىنى ايلاب بارغانلىقىدىن خەلقنىڭ تورموشى ياخشىلاندى ، اشەلب پىقىرىش يوقۇرى كوتۇرولدى . شونوك بىلەن عىكرى مەنەھەل قىلدى . مالىيە ۋە ارتقى صى كۆمىنداك عكس عالحر كىچىلرىنىڭ ارتقى صىكىكە ئوخشاش قىيىنچىلىققا يولۇقمىدى .

دى . بولۇپمۇ خاق ، ئولارنى ھارچون ئوروش قانۇنلىقلىغىنى ارچوق چۈشەنگەن لىكىدىن ، اۇرۇشقا قانۇنلىش رەغبەتلىنى بو قورى كوتەردى . شوسىبىلدىن آمىرىكا نىڭ بىرەمخبرى : « اگر اوردوش داوام قىلمىور سە خلىقنىڭ خلىقچىل كوچى اوسوب 4- ملىون منتظىم عىكر قورولوشدا شەك بوق » دىدى . حقىقتە ، بومبالىغە ئەمەس دور ايككىنچى : بتون خەلىق خەلقنىڭ اوبغو نوب ، مەلىكە سائقوچىلارغا ، اچكى ار روشقا ، ھاكىم مطلققا قارشى كورەش بو لىدا ماگفانلىقىدىن ، 10 يىللىق اچكى ار روش ۋە 8 يىللىق ياپونىن قارشى اوردوش بتون خلىقنى ئۇيغۇتوۋوتتى . شونوك اچون خاق قانداقلىكى اكلەنشىدا ياخشى بولغان امر بو يروقلىرىنى ، ھىلمىگەرلىك سوزلەرنى اوبدان ايرىپ الايدىغان بولدى . خلىق تىرىبىكار بولوب ، راست- يالغاننى ، گو- ياتلىش بىلەن آلتۇننى ايرىغاندەك فرق قىلدى دىغان بولدى . شوسىبىدىن عكس العىر كىچىلر نىڭ « دولت قورولتايى » ۋە ھەممە نى قايتىدىن تەشكىل قىلىش » نىڭ بىلەن خلاق ، گومىنداڭ عكس العىر كىچىلەرى زادى حقىقى پول تونمايدىغانلىغىنى ،

ئولارنىڭ مەلىكە سىتىش ، اچكى اوردوش ھاكىم مطلق سىياسىتى خىطائى مەلىكە تىنى ۋە خلىقنى مىئى كورولمىگەن عذاب گدايىغا ئاشلىشىنى ، اگر بو عذاب گىردا بىغا چۈشەس اچون خلىق اوزىنىڭ كو چىگە تايىنىپ توروب كورەش قىلماي مو كىن ئەمەسلىگىنى ، بو يولدىن باشقا 2- يول يوقولغىنى تىخىمۇ آشكارە چۈشە ندى . شونوك اچون مەلىكە سائقو چىلارغا ، اچكى اوردوش قوزغۇغۇچىلارغا ، ھاكىم موطلمە قىچىلەرگە قارشى خەلقچىلىق حرىكت بارغانسېرى ئېتەك يايماقتا ، كو رەش نىشانى بارغانسېرى روشەنلەشمەكتە . مىئالە : اوتكەن يىل آخىردىن بو يىلنىڭ باشلىرىدا يتون خىطائى مەلىكىتىنىڭ ھەر بىر شىھەرلىرىدىكى ارقوغوچىلارنىڭ حرىكتلىرى ۋە آمىرىكا عىكرارنىڭ ۋە ھىلمىكىگە قارشى مەقسەتنىڭ اويچورسىنى ايلانماقتا لىدى . بو واقتدا احر كىتنىڭ اوز ارباغلىنىشى كام ايدى . احر كىلەرگە قانداقچىلار فقط ارقوغوچىلار دىنلا عىبارەت لىدى . بو يىلدا يىلدىكى ارقوغوچىلارنىڭ حرىكتلىرى ترقى قىلىپ ، اچكى اوردوش جىنايەتچىلەرگە ھاكىم موطلمە قىچىلەرگە قارشى خەلق خراكتى دىكى حرىكتلەرگە ايلاندى . 25- مايدا تاسس اگىنەلىغى نوۋەندىكى خىبرى بەردى .

« مايدا شەالى خىطائىڭ ھەر بىر جايلىرىدا كەڭ دايرەلىك ايش تاشلاش ۋە خەلقنىما يىللىرى پەيدا بولدى . بى پىك ، تەنجىن ، چىڭ داۋۋە اونوگىدىن باشقا چوڭ شىھەرلەردە مىخ ھىسلر بولومىدىن بو قورى بولوملارنىڭ ارقوغوچىلرى دەرس تاشلاش ۋە نەپىشلارنى ئوتكەردى » .

دەنگىندىكى ئوقوغوچىلار ساقچىلارنىڭ راندارمىلارنىڭ خلىقنى ئىزىشىنى توختو . توشنى طلب قىلىپ ، چىڭ كەيشى گەمكتوب بەردى ۋە نەمايش اوتكەردى . مكنوب بو بىچە 3- كون اچىپدە قىزغىن سىز جواب چىسا اوقو غوچىلار تىنچسىزلىق احواللىرىنى قوللانما قچى بولدى .

10- ئىيون كۆنى عالمى مكنوب اوقوغو چىلرى بىرلەشكەن ھالدا دوتياغا : « اچكى ئوروشنى توختوتوش ، خلقچىلىق ، خراكتىنى يورگوزوش » دەپ توولدى .

مانابو بىوك خەلق خراكتىدىكى حرىكت چىڭ كەيشىنى تىنچ ئولتارغوزمىدى . ئو ، « جەمىيەت تىنچلىغىنى سالاھىتىڭ واقتاق چارەلىرىنى » اعلان قىلدى ، ۋە ارقوغوچىلارنى ھقارەتلىپ فوق العادە تىرورچىلار ۋە - قانلارنى اشلىتىپ ، دىس تاشلاش حرىكت لىرىگە قارشى تىشكىلات تىشكىل قىلدى . مانا بونوگىدىن عكس العىر كىچىلر ئوزلىرىگە قارشى قانداقلىكى حرىكت بولسون ، ئو لار خەق ئوستىدىن ترورلوق حرىكت يورگوزودىغانلىغىنى كورگىلى بولدۇ . بو بولبەن ئوروش احوالىغا تەۋىر بەرمەي مەكن امەس .

اچىنچى : پوتون دوتيا اساسى بىلەن آغا باسقا نلىقىدىن ، مانابو ئوبىندىكى 4 نىقپە دىن كوروش مومكىن .

(1) . دوتيا عكس العىر كىچىلەرنىڭ كوچى سوويت فرونتىدا مغلوبىتىكە اچرىد- غانلىقىدىن ، دوتيا عكس العىر كىچىلەرنىڭ سوويت ۋە دوتيا خەلقچىل كوچىنى يوقوتوش پلانى مومغلوبىتكە اچرىدى ، اوتكەن يىل بىر لەشكەن مىللىر تەشكىلاتىنىڭ آمىرىكا داۋ- تە

كوزولگەن كورنەپرىنسىپى غلبە قازىنىپ ، دوتيا تىنچلىغىنىڭ اساسىنى قوردى ، خىسو ۋە سىرۋىنلەر اتفاقى ۋە كىلەر اومىگىنىڭ عىكر سائىنى كىمەيتىش دىگەن تىكلىغى بىلەن دوشمەن امەس مەلىكىلەرنىڭ ئوبرىقىدا تاشقى دولتارنىڭ عىكرى تورماسلىق دىگەن مە ئىلەلەر دوتيا خلىقنىڭ بىرلىك ھامىسىگە اىگە بولدى . بونىغا انگىلىيە ۋە آمىرىكا ۋە كىللىرىمۇ قارشىلىق قىلىشقا جىرعت فلا ماى پرىنسىپى جەتدىن تصدقلىدى . ختى ايك موشكىل بولغان تىرىست پورتى مە ئىلەسى ۋە 5 مەلىكە بىلەن تىنچلىق مەا ھىدە تۈزەش ھەمۇ بىر قارغا كلىشىنى ، « اىنكار قلىش ھوقوقىغا » انگىلىيە ۋە آمىر كالارنىڭ قارشىلىغى ، اولارنىڭ اوبلىغىنىد- ىدەك موفىقىت قازىنالمىدى . بو يىللىقى موسكوا تاشقى ايشلار مېنىستىرلار كورنەپرىن سىپىسى ، انگىلىيە ۋە آمىرىكانىڭ يالتاۋە پوتسىدام كورنەپرىنسىپىلەرنىڭ قىرارلىرىنى تاشلاپ قوبوش مەقسىدىنى تار - مار قىلدى . گرمانىيە خلقچىلىقنى ياخشىلاش ۋە اوستىرالىيە بىلەن تىنچلىق توختام تۈزۈش كە اوخشاش نورغون مەسئىلەلەر بىر قارغا كىرىدى . شوناق قلىپ گرمانىيە مە- ئىلەسى ھەل بولوشنىڭ اساسى قورولدى ، دوتيا تىنچلىغىنىڭ داوام قاينىش زور كىفلىد- ىدە تۈزۈلدى .

(2) . سوويتلەر اتفاقى اوردوشدىن كىيىن خلق اقتصادىنى ياخشىلاشدا پارلاق اوتوقلارغا اىگە بولدى ، سوويتلەر اتفاقى- نىڭ بىلدۈرىشىچە بولتورقى اشەلب چىقىرىش

اشلىرى آلدىنقى بلغانسىتا 28 پراتنىست
 آرتقان ، سوويتلەر انغافى خەلق آرانچىلق
 ۋە دۇنيانىڭ آغا بسىشىدا مەھىم ھەرىكەتلەندۈر
 گۈچ كۈچدۈر ، بوخەر كىتەندۈر گۈچ
 كۈچنىڭ اوسوشى البتە دۇنيانىڭ آغا بىر
 سېشىغا تۇتۇر بىر مەنى قالمىدۇر .

(3) ياۋروپا قورۇقلىغىدا سولچىلار
 لار بىلەن خەلقچىل كۈچلەر اوسمە كەدە
 بولتور ياۋروپا قورۇقلىغىدىكى مەملىكتلەر
 سايلام اوتكوز گەندە سولچىلار اوستونلوك
 آلدى ، خصوصە شەرقى ياۋروپادىكى مەملى
 كتلەر اوروشدىن كېيىنگى 2 يىلدىن بو
 يان خەلقچىل اوچون بولغان موشكېل گو
 رەشلەرنى اوتكوزوب ، بېكى خەلقچىلىق
 ھاكىمىتىنى قوردى ۋە اۋنى موستەھكەملىمە ك
 ۋە ، عومومى پەرزەلەر گە قارىغندا گو
 مانىمە بىلەن اۋستىرىيەنىڭ سولچىللىرى اوروشدىن
 كېيىنكى سانغا نىسبەتەن « آز بولغاندا 50
 حصە آرتتى » فرانسىيە ، ئىتالىيە 2 مەملى
 كتىدىكى كوم پارتىيە شەرقى ئىپپ ، شو
 دولتلىرىدىكى زور پارتىيە بولۇپ قالدى ،
 اۋنېئالاس وانەسى ۋە انگىلىيە نىڭ اشچىلار
 پارتىيەسىنىڭ بېيۋىن نىڭ تاشقى ساستىگە
 قارشى ھەرىكەتلىرى نىھايەت جدى دوام قىلدى .
 ھەرواقىندا بولۇپ تورغان اش تاشلاش
 ر انگىلىيە ۋە امېرىكا دېكى خەلقچىل گۈچ
 نىڭ اوسورۇقلىغىنى كورسەتتى .

(4) . آزىيادىكى عاجىز ، اوشە
 ملنارنىڭ مىلى آزالق ھەرىكەتلىرىنىڭ
 بېكى تارقىتىللىرى نارمەنچىلەر سېقىمىدىن
 چىقىپ خەلق آرا خەلقچىل ھەرىكەتلىرىلەن
 ى ، مىنلا : ھېندو نوزىيە خەلقچىل

نىڭ گوللاندىيە گە قارشى كورمى ،
 مالاى خەلقىنىڭ ئەنگىلىيە گە قارشى
 شى كورمى بىلەن فرانسىيەدىكى
 خەلقىنىڭ مىللى ھەرىكەتلىرى فرانسىيەدىكى
 خەلقچىل ھەرىكەت بىلەن بىرلەشتى ، شۇنىڭ
 بىلەن بىر قاتاردا كورمى اسفرائىلىيە ، تا
 تىكا لىمى ۋە نىھايەت كۈچلۈك آغا بىر
 مەنى .

منا بو احواللار دۇنيانىڭ آغا بېرىش
 نىشانەسىنى بەلگىلايدى . دۇنيا آغا باسما
 مائدا ، خەلقچىل ھەرىكەت قىلىش مەمكىن ئە
 مەس ، خەلقچىل گومىنداڭ عكس ھەرىكەت
 چىللىرى خەلق آرا عكس ھەرىكەتچىللىرىنىڭ
 ياردىمىگە سوپۇنمە كەدە ، دۇنيا عكس ھەرى
 كتچىللىرىنىڭ ياردىمى بولمىسا ، خەلقچىل
 ھەرىكەتچىللىرى ھەرىكەت قىلالايتتى .

بوقورقى 3 سېنىڭ موجدۇلغىلىرىدىن
 اوروش احوالىنىڭ اوز گەر گەن نەتىجىسى
 بارلىققا كەلدى ، اوروش احوالىنىڭ اوز
 گوروشى بار بولغانلىقىدىن گومىنداڭ عكس
 ھەرىكەتچىللىرىنىڭ ايكى خەلقچىل ھەرىكەتچى
 شى بارلىققا كەلەي مەمكىن ئەمەس اۋدى ،
 شۇنىڭ اوچون عكس ھەرىكەتچىللىرى بونون
 خەلقچىل مەملىكتى بويىچە عومومى سىفرىدىن
 لىكىنى قوزغاب بىتون خەلقچىللىرىنى اۋدى
 خەلقچىل اوروش اۋدىغا ئوتتۇراچى بولدى .
 أما بو اۋچ اۋچ اۋچ اۋچ اۋچ اۋچ اۋچ اۋچ
 بون پەيدا بولمىدى ، او ، خەلق بىلەن خەلق
 قە قارشى ، خەلقچىلىق بىلەن خەلقچىللىققا قارشى
 شى اوخشاش بولمىغان كورمى دائىمە
 سىدىن موجود بولدى . شو سېببلىك خەلقچىل
 مەملىكتىدە اۋدىكى اوخشاش بولمىغان احوال
 لار ئوغولدى ، بىرسى ، خەلقچىل خەلقچىللىققا
 قارشى بولۇپ ، اۋنىڭ امىدى ، نىھايەت

ھەرىكەتچىلىرىنى يورگوزوب ، كەڭ تۈردە خەلق
 نى تاشلاش ، اولتورۇش بولغانلىقىدىن ، او ، خەلقچىل
 ھەرىكەتچىللىرىنىڭ بىر قىسمى كەلدى . يەنە بىرسى
 خەلق ۋە خەلقچىلىق اوچون بولۇپ ، اۋنىڭ
 ھەرىكەتچىلىرى خەلقىنى اۋچىلىش ۋە قوا -
 لىقنى آسارەت اۋچىلىدىن قونۇلدورۇش بول -
 دى . اۋ خەلقچىللىق بىلەن خەلقچىللىق
 ھەرىكەتچىلىرى بولدى . كورمىدە عاجىب
 ئۇنۇملار قازاندى ، موشكېل كۈنلىرىدىن
 اۋتۇپ ، بۇرۇق كۈنلىرىگە قاراپ يۈز تۈز
 ھەرىكەتچىلىرىنىڭ اۋچىلىشىنى موستەھكەملىدى .
 شۇنىڭ اوچون مەيلى عكس ھەرىكەت
 چىللىرى قانداقكى بىر تەقۋىلەقنى قىلىپ ھە
 رەتلىنى قىلغاندا جەلپلەيدىكى خەلقىنى اوروش
 مەيدانىغا ئېلىپ بارىدۇ ، مەيلى امېرىكا جەنۇب
 گە بېرىدىكى عكس ھەرىكەتچىللىرىنىڭ ياردىمىگە
 ئېرىشەن ، عومومى غەلبە خەلقىنى بو -
 لىدۇ .

2 - غەلبە بىراق ئەمەس
 ئەمەلىي عومومى سىفر بىرلىك امىدىنىڭ
 ۋاننى احوالى ۋە شەرقى تور كىشىلەر بىلەن
 بولغان مۇناسىبەتنى بىلىش كېرەك ، بو مۇستەھ
 لىقىنى بىلىش اوچون ئۈمۈدىدىكى 2 مۇستەھ
 لىق بىلەن بىلىش توغرى ئېيلىدۇ .
 1 - گومىنداڭ عكس ھەرىكەتچىلىرى .
 لىرى قىزىقوراللىرىنى تاشلامدۇ ؟
 بونى البتتە عكس ھەرىكەتچىللىرىنىڭ
 كورمى بېنىشكەن ئارىخى مۇناسىبەتنى بىلەن گو
 رۇپ اۋتۇش لازىم . گومىنداڭ عكس ھەرى
 كتچىللىرىنىڭ ئارىخى بىر قىسىم قانلىق اۋچى
 لار ئارىخىدۇر . عكس ھەرىكەتچىللىرى
 لىكىنى اورۇشدا بىنەمەن اۋچىب سەمىرى -
 گەن . بىرى كىشىلەرنىڭ تۈزىملىرىغا قارىغندا -
 1910 - يىلىدىن 1918 - يىلىغا

قەدەر بولغان مىللىيەتلەرنىڭ قانلىقلىقى
 واخىندا 11 قىتىم اۋچى اورۇش توغرىدۇر -
 غان . گومىنداڭ عكس ھەرىكەتچىلىرى خەلق
 ھاكىمىتىنى قولغا اۋچى ، نەكىنى مەركەز
 قىلغاندىن تارتىپ ، نەكى شى ئەن واقعە -
 سىگىچە خەلققە ۋە اۋزىگە اوخشاش بۇلىد -
 غانلارغا قارشى اۋچىلىرى - آخرى 10
 مەرتىبە اورۇش قوزغىدى . اولار شۇنىڭ
 اوچون اۋچى اورۇشنى خواھلايدىكى ، چۈنە
 كى اۋچى اورۇشدىن زور فايديلىنىدۇ .
 (1) اۋچى اورۇش مۇناسىبەتنى
 بىلەن خەلقىنى شورايىدۇ ، (2) ، زاپۇم
 تارقىتىپ ، زاپۇم ئېلىپ بېرىدۇ ، (3)
 ايكى ۋاقىتدە بېرىدىغان ھەرىكەتچىللىرى
 دور (سۈدىگە چىلىپ) قىلىدۇ ، ھازىر
 يالغۇزلا شۇنداق احواللار بىلەن فايدي -
 لىنىدىن باشقا ، بوگىنى كۈندە اۋ -
 تصاددا مانا بولسا ، نەكى ئاۋچىلىرىنى يورگۈز -
 مە كەدە ، خەلقىنى قانغا تاشلايدۇ .

اۋچىلىرىگە قارىتا اۋچى اورۇش ،
 تاشقىرىغا قارىتا مەملىكت سائىدى . شۇنىڭ
 اوچون « 18 - سېنتابر » واقعەسى
 پەيدا بولغان واقعە ، عكس ھەرىكەتچىللىرى
 بارلىق كۈچى بىلەن جياڭشىدىكى خەلق -
 چىل كۈچنىڭ آزاد قىلغان رايونلىرىغا قارىتا
 رىنا اۋچىلىرىنى ئۈمۈدىلىك « اوراپ بوقۇ -
 توش » يورگۈزدى . ۋە اۋچى - اۋچىدىن
 قوزغۇلۇپ ، ياپونغا قارشى اورۇش اۋچىلىرى
 بېرىۋاتقان ھەرىكەتچىلىرىگە قارشى .
 نى ئوخشاشقا بۇرۇق بىرىدى . 28 -
 غېنىر « اورۇشدا 19 - رىيا بىنىم
 قىلىپ يالغۇز اورۇش قىلىۋاتقاندا ، اۋچى

نوڭغا ياردەم قىلىشقا قىلماسىدىن ، عكسىدە -
 چە عسكەر ئۆمۈتتەپ قوراللىرىنى تارتىۋالدى
 ۋە خەلقچىل كوچىنىڭ ئازاد قىلغان رايونىغا
 قارىتا تۈرتىنچى نوۋەتلىك « اوراپ يۈ-
 فونۇش » يۈرگۈزدى . بۇنىڭدا مەغلۇب-
 بىلىنكە اوچراپ ، بەشىنچى نوۋەتلىك « او-
 راپ بوفونۇش » نى بەنە يۈرگۈزدى .
 1934 - يىلى ياپونىيە شىمالى خەلقچىل
 ئوزلوكسىز باستۇرۇپ كىرىۋاتقاندا ، گو-
 مىنداڭ عكس الحىر كىچىلەر ياپونىيە بىلەن
 نامۇسلىق ئانكۇ توختامىنى تۈزۈشنى .
 1935 - يىلى باز ۋاقىتىدا ياپونىيە بىلەن
 مشهورخەمى توختامىنى تۈزۈشۈپ ، شى-
 مالى خەتلىك حەققىنى ياپونغا تەقدىم قىل-
 دى . 700 مىڭ عسكىرىنى سىفر
 بەر قىلىپ ، خەلقچىل كوچىنىڭ ئازاد قىلغان
 رايونىغا قارىتا ئالدىنقى نوۋەتلىك « اوراپ
 يوفونۇش » يۈرگۈزدى . ياپونىيە مانا
 شۇنقى تەننى پەللاپ تۈرۈپ ، خەلقىنى مەقرەس قىل-
 دىغان لوگوچاۋ ۋاقىئەسىنى ئوغۇرۇشقا
 جەرىت قىلدى .
 ھازىر مۇنداق ئەھمەتسۇ ؟ گو مىنداڭ
 عكس الحىر كىچىلەر ئىچكى ئورۇشنى ئېلىپ
 بېرىش ئۈچۈن دۆلەت حەققىنى ئېلىكى قىل-
 لاپ ئامېرىكا چەتئەللىككە تەقدىم قىلدى .
 مۇئالە : ئوۋراق حەققى (ئامېرىكا عىس-
 كىرلىرى خەلقى ئوۋراغىدا ئورالدى) ،
 ھوا خەققى (ئامېرىكا ئورۇنلارنى ئىزگىن
 يۈرەلەيدۇ ۋە ھوا ئاساسى بازىلارنى ئامې-
 رىكاغا بەردى) . ، دېڭىز حەققى (ئامې-
 رىكا پاراخوتلار دېڭىزلەردە يۈرەلەيدۇ ۋە
 ئورۇنلارنى باز قىلىدۇ) . سىياسى حەققى
 (ئىچكى سىياسى مەسىلىلەرنى ئامېرىكا خەل
 قىلايدۇ) . جەربى حەققى (ئامېرىكا جەربى

مەسلىھەتچىلەر خەلقى عسكىرلىرىگە حەكۈم
 قىلالايدۇ) ، باج ، ئىچكى دەررلاردا
 يۈرۈش خەققى (ئىچكى دۆلەتلەر پاراخوتلارنى
 ئىچكى دەررلاردا ئىزگىن يۈرەلەيدۇ) ، بىلىق
 حەققى (ئامېرىكا قوراللىرى پاراخوتلارنى بىلەن
 خەلقى دېڭىز قىرغاقلىرىدا بىلىق تۈتۈشنى
 بەلگۈلەيدۇ) ، ئاقسەدى حەققى ئوخشاش
 خەققىلارنى ئامېرىكاغا بەرگەن ھالدا « 21
 ماددا » دىن يامانراق « جوڭگو ئامېرىكا
 سودا توختامىنى » تۈزۈشنى .
 مۇنداق يۈرە كىلىك مەلىكىت سېتىش
 خەلقى مەلىكىتدە مۇندىن ئىلگىرى فقط
 كۈرۈلمەيگەن . مەلىكىت اوغرىسى يۈەن
 شى كەي مو مۇنداق قىلغان ئەھمەس .
 يۈەن شى كەي مەلىكىت ساقاندا يۈرە كىلىك
 ئىشكارە قىلمىغان . ھازىرقى يۈزسىز گو-
 مىنداڭ عكس الحىر كىچىلەر مەلىكىت سېتىش
 « ئىچىلەر » بىلەن يۈزىنى بويلاپ ئېلىپ
 نامۇس دېگەننى ئوتتۇدى . خەلقى يۈزىگە
 خەلق قىيىنىنى سۈر كەپ ئالغان چىڭ چىڭ
 ئىچىنى مەلىكىتلەر قوراللىرى بىلەن ئوزىنىڭ
 قېرىنداشلىرىنى قىرىپ « اورۇش ئوتوغى »
 دەپ ۋاقىشنى ئالغۇ نامۇسسىزلىقدۇر .
 بولمىسا ۋەدەنى بارلار بەلگىرىپ باقسۇنچۇ ؟
 2 - شەرقى تۈركىستان ئىچكى
 ئورۇشنىڭ سىرتىدە ، يۈقەمۇ ؟ فاكت
 بويىچە جۈاب بەرگەندە ، يۈق . چىڭ
 كەي شى 6 - ئېۋول كۈنى رادىئو ئار-
 قىلىق سۆزلىگەن سۆزىدە ئوچۇق كۈر -
 سەتتى . « دۆلەت قورۇش خەزىمى ، ئو-
 لىنىڭ ئىناق ۋە بىرلىكىنى ئالدىقى شەرت
 قىلىدۇ . . . . . دۆلەت ئاگر بىرلىكىگە
 كەلمەسە ، بارلىق دۆلەت قورۇش ئىدىئالى
 بوشقا كېتىدۇ » (8 - ئېۋول خەلقچىل

چە شىڭ چىڭ گېزىتىگە قارالسۇن) . بىرلىك
 كە كىلىپ ئەگە بارىدۇ . بىرلىكىگە كى-
 لىپ گو مىنداڭ عكس الحىر كىچىلەر بىلەن
 فاشىست ھاكىمىيەتكە بارىدۇ . قەيەردە
 خەلقچىلىق بار بولسا ، قەيەرنىڭ خەلقى
 خەلقچىلىقنى طلب قىلسا ، ئىكس الحىر كىچى-
 لەر شۇ يەرنى عسكىر بىلەن بىرلىكىگە
 كەلتۈرۈدۇ . شەرقى تۈركىستان خەلقىنى
 بۇ سۈندۈرۈپ قۇل قىلىدىن باشقا ،
 شەرقى تۈركىستان خەلقى بويىنى كى-
 شىكە عكس الحىر كىچىلەرنىڭ قىلىپچىغا قىل-
 لاپ بېرىشىنى كۈتۈدۇ ، چۈنكى گو-
 مىنداڭ عكس الحىر كىچىلەر ئورۇش بىلەن
 نەزىرىنى ئاشلاپ چەقىش بىلەن تەنچىلىق بىلەن
 نى بىر ئىۋان ئەمدۇ ؟ خەلقچىل شىڭ چىڭ
 گېزىتى « شەرقى تۈركىستاننىمۇ سىفر
 بىرلىكىگە كەلتۈرۈش » گە ئىشەپ قىلغان
 ئەھمەتسۇ ؟ شەرقى تۈركىستاندىكى ئورۇش
 پىرىنسىپى ئىككىنچى ھۆكۈمىتىگە رادىئو گرام-
 ما ئەۋەتىپ ، خەلقچىل كوچىنى يۈقۇ -
 توشقا تىلە كەشلىگىنى بىلدۈرمىگەنمۇ ؟
 مانا شۇ سىبىلەردىن شەرقى تۈركىستان ئىچ-
 كى ئورۇش سىرتىدا بولامدۇ ؟
 عكس الحىر كىچىلەر مەلىكىت بويىچە
 ھەممى سىفر بىرلىكىنى ئاغان قىلىدى ،
 ئامدى شۇلارنىڭ ھەممىلىق قىلىۋاتقان قان-
 داقلىكى جايلار بولمىسۇن ئونۇ كىدىن قو-
 ئوللايدۇ ، گەرچە ئورۇش ئونۇدۇ ، كۈي-
 مەسىمۇ ، ئامما ئاقسەدى جەتتىن شۈرۈ -
 لوب ئاچارچىلىق سىڭىگە كىرىدۇ ، عكس
 الحىر كىچىلەر ئىككىنچى ئورۇشنى چەتئەل
 ئونۇ بوللاپ ، ئىككىنچى ئورۇشنى « بىگىت »
 نى عسكىرى سىڭىگە تۈتۈدۇ . مەلىكىت
 بويىچە بولغان ھەممى سىفر بىرلىكىنىڭ

بۇدىن - بىر مەقسەدى مانا مۇشۇ .
 مانا بولمىدىكى نەقشەنى بىلىپ ئالغان
 دىن كىيىن ، مۇندىن كىيىنكى ئىككىنچى ئورۇش
 گورۇشىنى بىلىش ئۈچۈن ئەس ئەس ، گو-
 مىنداڭ عكس الحىر كىچىلەر جىيىنىڭ بار-
 چە بارلىق كوچىنى توپلاپ ، ئالچىرلار
 چە ئىچكى ئورۇشنى ئېلىپ بېرىش چوقۇم ،
 بۇ مەقسەدى ئۈچۈن كۈزىنى بومۇب ئېلىپ
 لا ، ئوزىنىڭ فاشىست ھاكىم مەغلۇق ئوزۇ
 مېنى ئەمگە ئشۈرۈش ، ئىككىنچى ئورۇش
 قانلىق ئىشلار بىلەن خەلق ھەرتىرىنى بى-
 سېش ئۈچۈن كەڭ كۆلەمدە قانداق قىلىش ،
 قىرغىچىلىق سېلىشلارنى يۈرگۈزۈدۇ ،
 خەلقىنى ئىچكى ئورۇش مېدانىغا ھايىدايدۇ ،
 تاشقى جەتتىن مەلىكىتنى قوللۇق قانۇن ئۈ-
 بىرىدۇر . ئامېرىكا چەتئەللىكىنىڭ بارىدۇ
 ھى ئۈچۈن ئىككىنچى ئورۇشنى قىرغىقىنىمۇ نە-
 دىم قىلىدىن باش تارتىدايدۇر . مانا ئونۇڭ
 ئۈچۈن بارلىق خەلق بىرلىكىدە غەزەپكە كىلىپ ،
 ھوشيارلىق بىلەن ئولارغا قەتئى قارشى-
 تۈرۈش لازىم . دېمەك ، خەلق ھەممى بۇ
 سۇندا قوراللىق ئاسا ، قانداقلىكى كوچ
 بولمىسۇن باسالەيدۇ .
 عكس الحىر كىچىلەر ھازىر ئىككىنچى
 ئورۇش ۋاقتى ، يەنى ھەلەك بولۇش ۋاقتى ،
 شۇنىڭ ئۈچۈن غەلبە بىراق ئەمەس .
 3 - چەتئەل بىلەن ئالغا ؟
 ھازىر بۇ قىرغى ئىشلار بۇ ئىشلاردا
 ئونۇدىن ئەيەپنىش ، ئونۇدىن ئامېرىكىلىق
 بولمىدۇ . چۈنكى ، خەلق كوچى بارلىق
 ھەممىنى بەلگۈلەيدۇ .
 خەلق كوچىدىن خەلقى مەلىكىتنى بويىچە

سياسى كېلىشىم ، شىرقى نور كىتىلىشى
 بېيجىڭ تىنچلىق پىتىم مۇجۇد بولغان . شۇنىڭ
 اوجۇن خلىق كۇچىگە چوقۇم ئىشلىتىشقا
 مۇئافىقىت قازانغىلى بولمىدۇ .
 آز مۇئافىقىت بىلەن بوشاب قالماقلىق كېرەك ،
 چۈنكى عكس الحۇكۇمىتىلەر 30 يىلدىن
 اوشۇق حۇكۇماتلىق ئارىلىقىغا ۋە ئىچكى
 ابلە . ارنۇڭغا ئوشۇمۇچە مەلۇم بولغان قو
 راللىق عسكىرى ۋە اشپۇيۇنلىرى بار .
 شۇنىڭ بىلەن بىللە حۇكۇماتلىق اورگانلىرى
 بار ، آمىرىكانىڭ ياردەملىرى بار ، عكس
 الحۇكۇمىتىلەر مۇنا شۇنداق نورغان بۇگۈن
 كى كۈندە ، مەيلى خىطاي مەلىكىنىڭ
 بولسۇن ، مەيلى شىرقى نور كىتىلىشىدا بولسا
 سون خەلقچىل كىسۇچ تىشى بىئىرلىك
 دەرىجىدە تىرقى تەپەبىدى . بۇنىڭ اوجۇن
 اوزلۇكسىز چىلىشىپ ، اوزلۇكسىز ئالفا
 بېسىپ ، عكس الحۇكۇمىتىلەرنىڭ كۇچىسى
 ۋە اوزىمىزنىڭ كامچىلىقى بىلەن كوروش
 قىلىشىمىز لازىم .
 1 . كوزالدىمىزدىكى غلبە بىلەن
 مغرورلىنىپ كەتمەيلى ، چۈنكى دۇنيابويىچە
 ايتقاندا ، عكس الحۇكۇمىتىلەر تىشى كۇچى
 كە ابگە ، خىطاي مەلىكىنى بويىچە 140 مىل
 بون خىلقى آزاد قىلىندى . شىرقى نور كىتىلىشى
 بويىچە نەپىت آز . ابك آخىرقى غلبە مۇشۇ
 كىل بوللارنى كىزىپ اوزىمىزنى كۈتۈ
 دو ، بويۇننىڭ قىسقا ، ياكى اوزۇنلىقىنى
 اوزىمىزنىڭ تىرىشىشى بىلەن ئالغابىسىشىسى
 بىلگۈلەيدۇ .
 2 . هوشيارلىقنى بۇقۇرى كۈتۈ
 ۋە شۇنىڭ بىلەن ئىشلىتىشقا چىلىشىشقا
 رۇھ تۇتمۇچى كېلىدۇ ، ئويۇقسىزلا يۇمشىپ
 ئويۇقسىزلا قېتىۋالىدۇ . ئويۇقسىزلا غىبە
 لىنىپ ، ئويۇقسىزلا خوشخۇى بولۇۋالىدۇ ،
 اونۇڭ لۇسنىگە آرىغان ئىدىت سىياشقا
 نا ، مۇنا : ملت آبرىش ، سەن اويۇر ،
 سەن قازاق ، سەن قالمى . . . . . مەيلى
 ئومۇچى بولسۇن ، مەيلى زىدىيەت بىلەن
 قىلماستىن بولسۇن ، عەمەن اولار خەلقچىل
 شى ، خەلقچىلىققا قارشى ، شۇنىڭ اوجۇن
 قىشى قىدىم بەندىلىق بىلەن تەسلىم بولىدى .
 ملت آبرىمى اشەنچىمىزنى آبرىمى
 بېقىمىن انفاق بولۇپ كېلىشىمىز
 تېشىمىز لازىم .
 ۱ - حازرقى خىطاينىڭ مىللى خىلق
 چىراقى خۇكۇمىتىنىڭ خۇكۇمىتى بىلەن
 ئۆزلىكى ، او ، بتون خىتاي مەلىكىنىڭ
 كېرەلار ۋە حاكىم مۇتلەقەلەر قولىدىن آزاد
 قىلىپلا قالماستىن ، ئوپراق اچىدىكى
 لۇشلىق مىللەتەرگە تولۇق ئەر كىنىك ۋە
 لوزىنى - اوزى خەل قىش حۇقۇقىنى
 بېرىدۇ ، يالغۇز 400 مىلىيون خىطاي
 خىلقى خىقىنى آزادلىققا چىقىپلا قالماستىن
 باشقا مىللەتلەر مو آزادلىققا ابگە بولۇدۇ ،
 شۇنىڭ اوجۇن خىطاينىڭ مىلى خەلقچىلىقى
 خۇكىمىتى خىطاي چىگىراسى اچىدە چىلى
 بولغان خۇ - بىر مىللەتەر اوجۇن چۇڭ
 اھىيىتىگە ابگە .
 شۇنىڭ اوجۇن شىرقى نور كىتىلىشىنىڭ
 مىلى ، خەلقچىلىق خۇكۇمىتى خىطاي خەلقى
 قىتىلىشى ، خەلقچىلىق خۇكۇمىتى بىلەن
 بىرلەشتۈرۈش لازىم .
 بۇ قۇرۇقلار بىزنىڭ چىلىشىمىزنىڭ خەلقى

بۇ قۇرۇقلار بىزنىڭ چىلىشىمىزنىڭ خەلقى

شىرقى وزىقەلرى ، مانا شۇنداق چىلىشىش
 ئارقىلىق ئالفا باسقىلى بولۇدۇ ، ارتقا
 بىكىنىپ كىلا استىقبالىمىز پارلاق بولۇدۇ .
 ۋاقت احوالى بويىچە ايتقاندا ، خۇز
 قۇراڭغۇلۇق ئور ، آما بورۇقلۇققا بېقىپ
 قىلىشۇق . بو قاراڭغۇلۇق ، بورۇش آلى
 بىلىشكى قاراڭغۇلۇق ئور . البەئىنە انفاق

بەئىتنىڭ بۇ غدار قىسمىنى حەقىدە

كېيىنكى كۈنلەردە مەنغۇل خىلق جەمەورىتى
 يەنە شۇ چىگىراسى بولغان بەئىتنىڭ بۇ غدار
 تېغىدا چىلىش بولغانلىقى خەقىدە خىبىرلىرىغا
 ئىدى : بۇ خىبىرلەر تورلۇق مەمۇرىدا بولغان .
 لىقى اوجۇن ، آخىلىغۇچىلار اىنقىلىق كىرىدە
 بولۇپ قالغانلىقى تېغىسى . شۇنىڭ اوجۇن
 يىزىمىم بۇ مەسئەلنى اوقۇغۇچىلار يىزىمىزغا
 اوجۇق ئونۇشۇرۇپ ، خاپىرەگە ايلش مەقصدى
 ۋە مەنغۇل خىلق جەمەورىتى تاشقى اشلىرى مېنىس
 قۇرۇلغۇنىڭ تاس س خىبىرىدىن ايلانغان ئوبىدى
 كى اخباراتىنى نىش قىلىشنى لايىق تابدۇق .

مەنغۇل خىلق جەمەورىتى خاىرى اشلىرى
 مېنىستىرلىگىنىڭ اخباراتى
 « خىطايلىكى گومىنداڭ مۇطىرەئىسى
 كېيىنكى ۋەتدە اوجۇق اغوانلىش مەقصدى بىلەن ،
 مەنغۇل خىلق جەمەورىتى عسكىرلىرى بەئىتنىڭ بۇ غدار
 (خىطايچە ، بى داسەن) تېغى رايونىدا شۇ
 چاڭنىڭ چىگىراسىدىن اوتۇپ ، خىطاينىڭ عىس
 كۇرۇتۇرەدە رىگە مەجۇم قىلدى ، دېگەن ئالفا
 خىبىرلىرىنى جىرى اعلان قىلدا .
 بۇندىن بورۇنقى ، 15 - ايدىن بىرىكى
 جۇايدىدا مەنغۇل خىلق جەمەورىتى خاىرى اشلىرى
 مېنىستىرلىگى خىطاي « سىنتىرال نىوس »
 اگىتىلىشىنىڭ بۇنداق خىبىرلىرى خىطاي تاشقى
 اشلىرى مېنىستىرلىگى رەسمى ۋەكىلىنىڭ 11 -
 ايدىن ئا كېيىنكى مۇطىبۇنات ۋەكىللىرى كۇرۇ
 قۇرۇمىسىدە ئىلغاك بىيانلىرى بىلەن ابلەن
 چىلىشى قىلىش بىلدۈرگەن ايدى .

بولۇشۇپ ، چىلىش بىلەن ئالفا بېسىپ ،
 « بورۇقلىقنى كىلىدىكى قاراڭغۇلۇقنى »
 ئىزىپ اوتۇپ ، خەلقچىلىق ، تىنچلىق بىلىشى
 مەنغۇرەگە كىرىپ بارىلى !
 (« مېن جۇدا » كېزىتىدىن)
 م . امېن تىرىمىسى .

خىطاينىڭ تاشقى اشلىرى مېنىستىرلىگى گۇ
 مېنداڭ مۇطىبۇعائىنىڭ بۇنداق يالغان اخبار -
 لىرىنى ئۇخۇتۇش چارەلىرىنى قوللۇش
 اورۇنغا ، عملەتدە بولالارنىڭ بارغانسرى
 كۇرەش قىلىشىنى مەنغۇللاش بولماقچۇ .
 مەنغۇل خىلق جەمەورىتى خاىرى اشلىرى
 مېنىستىرلىگى 1947 - يىل 5 - ايدىن بولۇپ
 غلى جىدەلنى خىطاينىڭ قوراللىق تەزىرىدى
 مۇجۇد قىلغانلىقىنى مەمۇرىدىشكە ۋە كىلى -
 لىك آلىسى . بۇ جىدەلدىن خىبىلار اول خىطاي
 نىڭ قوراللىق تەزىرى مەنغۇلدىڭ چىگىرا .
 سىلدىن بۇرۇنچە مەنغۇل اوتۇپ ، مەنغۇل خىلق
 جەمەورىتى زىمىنىدە قانۇنغا خىلاق خۇكۇمىتى
 ئىدى مەنغۇل خىلق جەمەورىتىنىڭ شۇ چاڭ
 ۋە چىگىرا داش رايونلىرىدىكى خاپىرە
 مەنغۇللارنى بولىدى ، اوتۇردى .
 مۇنا : 1946 - يىل 20 - اوكتەبىردە بە
 نىڭ بۇ غدار تېغى رايونىدا خىطاينىڭ 20 دىن
 ارنۇق كىشىدىن مەنغۇل خىلق جەمەورىتى زىمىنىگە خىلە اشكىرى
 اوتۇپ ، مەنغۇلنىڭ 2 چىگىراسا ئىچىسىنى اول
 تۇردى . خاپىرە مەنغۇلنىڭ 108 چاقىم
 نى مەيدان خىطاي بىرىگە اوتۇپ كەتتى ؛
 1947 - يىلنىڭ 3 - فېۋرالىدا خىطاينىڭ 45
 كىشىلىك قوراللىق تەزىرى شۇ چاڭنىڭ بىلەن
 مەنغۇل خىلق جەمەورىتى بىرىگە ئۇشۇش بىلە

لىق اينما - ناخىلتو اولايلافلرىدىكى چوب ميدانلىرىغا اوت قويغان .

23 - و 24 - آغوست كىچە - لرى منغول چېگارا عسكەرلىرى منغولىيە توفراغىدىكى خوزرىتن غول رايونىدا آكوب قىزىبواتقان بىر توركوم خطاي عسكەرلىرىنى قاش قىلغان . چېگارانى بوز - غوجىلار منغولىيە توفراغىدىن فوغلانغان . منا بو يوقورىدا كورسوتولگەن فاكتلار كىيىنكى كۈنلەردە خطاي عس - كەرلىرى طرفىدىن منغول چېگاراسىدا قىلغان كۈبلىگەن بوزغونچىلىقلارنىڭ بىر نەچچە سىدىنلا عبارت . شۇنىمۇ اينىب او - توش كىرە ككى ، اولان - باتورنىڭ آلعان خىبرىگە قارىغاندا ، بەيتىك بوغدا را - يونىدا قانۇنسىزلىق قىلىۋاتقان خطاي عس - كەرلىرى يىڭى ياردەملەر بىلەن مەم ئاي مەنەمە كەدە ايگەن .

منغولىيە تاشقى اشلىرى منستىرلىگى شۇنى اوختورۇپ اوتىدىكىكى ، " تىمىن - ترال نىپوس " اگىنتىلىغىنىڭ يوقورىدا تارقاتقان خىبرى حقىقتىگە موافىق امۇس بو - لولا قىلەسىدىن ، بەيتىك بوغدا رايونىدا دوام قىلىۋاتقان توقونوش و كوڭلىسىز - لىكلرنىڭ حقىقى عىبىكارىنى دىنيا جەماعت - چىلىگىدىن بوشوروش مقصدىدىكى اوي - دورمادىن عبارت دور .

(* انقىلى شىرقى تور كىستان گزىتىنىڭ 742 - 745 - سائىدىن)

مايىدىكى بولگان سومن رايونىدا 7 يىزا (خورجا) دىن 14 توياق يىرىك مال ، 20 يلقى و 8 توگەنى ھايداب شىنچىڭ يىرىگە كىتىپ يوقالغان .

9 - آغوست كۈنى 60 كىشە - دىن عبارت بولغان خطاي اوتىردى خوزرىتن غول و بەيتىك بوغدا رايونىدىن منغولىيە توفراغىغا اچكىرى كرىپ ، من غول چېگارا عسكەرلىرىنىڭ زاستاۋاسىغا ھجوم قىلغان . اولار منغول چېگارا عسكەرلىرىنىڭ قارشىلىغىغا اوچراغاشقا ، شىنچاڭغا قايتىپ كەتكەن .

15 - آغوست كۈنى بەيتىك بوغدا تىغىنىڭ شىمالىدىكى بالگاناخىد رايونىدا غا 13 كىشىدىن عبارت بولغان خطاي عسكەرلىرى منغولىيە چېگاراسىنى بوزۇپ اوتۇپ شو رايوندىكى اھالىغا قارىتا اوق چقارغان . نىجەدە ايكى منغول قويۇپ - سىنى ، 63 يلقى 245 توياق قوي ، 153 توياق اوچكەنر ھايداب شىنچىڭ توپراغىغا اوتۇپ كەتكەن .

18 - آغوست كۈنى قوراللىق خطاي عسكەرلىرى يەنە شو رايونغا يېڭى - دىن ھجوم قىل ، شورا بونىدىكى اھا - يىنىڭ 70 توياق بىلغىسىنى شىنچاڭغا بار - داپ كەتكەن .

20 - آغوستىدىن 22 - آغوست - قچە بەيتىك بوغدا رايونىغا جايلاشقان خطاي حرىبى قىسىلرى منغولىيەگە قاراش -

8 - سەنتاۋىر

پلېستىلىق يولىنى نوتوب ، خەلمزنى قېرىش ، بوتوش ايشىدە اشىدىلەشكەن شى شى سەي وە اوچىڭ شىڭ مستىدھا كىمەتە ىگە قارشى 1944 - يىلى ايلىدا مىلى آراد لىق انقىلابىيەز ئايلىق - ترقەلار بىلەن كوتو - رولوب ، غلبە قازاندى . شۇنىڭ بىلەن 45 - يىلى وطنىزنىڭ صادىق اوغلانى گىنىرال لىتېمىزانت اسحاق ەگ جىناپلىرىنىڭ رەھبەرلىگىدە پارنىزان يوسونىدىكى جەكچىلر بىز منىظەلەشكەن آرمىيەگە ايلىنىپ ، آلقاراب ظلمت آستىدىكى خىلقلرىمىزگە آزادلىق ايلىپ ماڭدى وە جەڭ ميدانلىرىدا عجايب قۇرىپ ماڭىقلار بىلەن توختىماي ايلگىرلىدى جەڭ چىلر بىز دوشمەن جىساپىغا قوراللانغاندا ، عاجز قوراللانغانلىغىغا قارىماي ، ھەرفرونتىدا كىشى خىران قىلارلىق باتورلىقلار - نى كورسوتۇپ ، سانسىز غنىمەتلەرنى قولغا كەلتوردى . بونوك اوچون ئوۋە كى بىر لاجىت كفايە قىلارلىق :

" 1945 - يىلى 13 - 14 نچى سىنتەبىرلەردە بىزنىڭ عسكەرلىرىمىز ھجومنى اوزا كىسىز داۋاملاشتۇرۇپ ، چىگىشور - شىخو ناخىيەسىدىكى مەسارەگە ايلانغان دوشمەنلەرنى بوتىلەي يوقاتتى . سوقوش لار نىمىچىسىدە دوشمەن عسكەرلىرىنىڭ 7 - پىيادە عسكەرلەر دىۋىزىيەسىنىڭ 1 - بۆلۈمى ، مخصوص پولكىنىڭ ايرىم باتالى - ئونى ، برونلىق تانكا روتاسى وە چوڭ بۆلۈم روتاسى ئار - مار قىلدى ، بىزنىڭ عسكەرلىرىمىز 12 مىنۇت ، 68 بۆلۈم ، 799 مىنۇت ، 938 قىلچ ، 13 ئىلچا ، 210 مېدا ، 7713 گىرا -

ئان ، 332 آيروپلان بومبىسى ، 3535 اوق ، 4 رادىئو ، 5 حرىبى تېلېفون ، 2 تانكىنىكا ، بىر آيروپلان ، 48 توننا بېنزين ، 106 توننا آفئول ، 68 توننا كىرەسىن وە موندىن باشقا كۆپ مقداردا يەمەك اچمەكلەرنى قولغا تو - شردى " (حرىبى شىتاب خىبرى) . شۇنداق قىل ، شۇ يىلى 31 - ئىيول ئارىخاتاي آزاد قىلدى .

5 - سەنتاۋىر دىن 8 - سەنتاۋىرگە قەدەر جىڭ ، شىخو آزاد قىلدى . 12 - سەنتاۋىر دىن 17 - سەنتاۋىرگە قەدەر آلتاي وە ماناس دەرياسى بويىدىكى اھالىر ياشايدىغان چوگى - ۋى - ساۋەن ئاھىللىرى آزاد قىلدى . عسكەرلىرىمىز (بو - بىلەن بويى ، دوشمەننىڭ ھەلقومىغا (بو - غوزىغا) موش ترەپ ، اورومچى بو - سوغىسىدا بوپروق كوتوب تورغان مز - گىلپە ، اوروش غومى احوالنىڭ طلا - بىيگە موافىق ئىچلىق بىتم بىلەن توختىدى . دىمەك ، شۇ يلقى سەنتاۋىر آي قارى - خىبىزنىڭ غلبە آيى بولۇپ ، اونوك 8 - كۈنى بولسا ، ئوۋەندىكىچە اھمىيەتكە ئايگە اولوغ بىر خاظرە كۈنى بو - لوب قالدى :

8 - سەنتاۋىر - جىڭ ، شىخو خا - قىنىڭ حقىقى آزادلىققا ايلگە بىرلۇپ ، بىت سىلەت دونىلىسىغا قەدەم باسقان كۈنىدور .

8 - سەنتاۋىر - مىلى آرمىيەمىز تارىخى غلبىلەرنى قولغا كەلتۈرۈپ ، كورەش - چان كوچىمىز اوسكەن وە يەنىمۇ اوسوشكە قاراپ ماڭغان كۈنىدور .

اینتب کهلدی . 1942 - یای قاکه لگه نپده حکومت امریگه بناه آفسو گزیت ادارسیه گه بریب خدمت قادی . ل . م . آفسو گزیت اداره میته که لگه نده بر طرفدین گزیت ادا ره مینک باراق اشلرینی ترتیبگه - یلیب ' نقیبه یلیک خدمتلرینی موجود قلمدان بولسا ، ایکنجه طرفدین آفسو صنایع نفیسه اشلرینی یوقوری بالداقا کونوردی . لیکن 43 - یلغا که لگه نده سیلسی توزوم باشقیچه ار نوس ایلب ، خاق اوستیدیکی اینر چیلقلار کونساناب ایشب خلق چو قعداب - عقو بتلر آستیدا قالدی . بو قتلاردا شاعریمزل مطلب به لگاواوک بر نشاننی کوزلهپ ، سرلق و مکملیک شعرلرینک واسطه سی لمان اوز خلیکه مقصدینی بلدوروب کهلدی .

ایلی انقلاب کلمپ چقانیدن کبیدن او ، اوز خلقینک وطنینک آزادلیغینی ایزدهب کی چه - کوندوز قنای مطبوعات میدانییدا واقراش قابات ایدی . و گندیک قینی نوکول که ان ایلی غانه لوموروب ، آزادجاپنی تهلهب کوکوللری بوزولدی ، موشور قتلار دین تار قیب دوشمهک جالسوللری شاعریمز نلک که یه نیکه کریب اوننی نابرد قلمش اوچون ماتوینا

باهار هئیده موشخ

باهار کولمه کده بولداش طبیعت غم گوزار سنگدهک قش یغلیدی ، کولدی قویاش خوش زور کار سنگدهک ، لایبلار قلدی ته به نوم حولار سازین چیلب آندی ، دماقنی یارار خوش بوی ، به پونوب چیه نزار سنگدهک ، علمنی پاکرانفوسی بلبلار چاک - چاک سایراپ ، کوکسینی آچار اینز ، چکسز گولزار سنگدهک ، لعل یکلخ گوللر یوزیگه تولوب ساب قائلار ، بلبلار به زمسیگه بولای خومار سنگدهک ، عجب عربز دور باهار ، فصلیلر آراسیدا ، نه گزیشی بوقنور بینه خودی بهک بار سنگدهک ، زییلدین نه چهک نه سه ، نللار کلبدنهک تولغوزار قویاش همیگه نهک کولسه دهب به کو انتیزار سنگدهک ، نیخ . . . باهار قدرینی مهندهک هئنه که لر بیلر ۹ . . .

چرنکی مهنه و چین باهارغا ناشنائی زار سنگده .
ظلوم یوق بیچارلر گه نش بوو اینک دوریدهک ،
شولار غیمو منگو شفقت بولاسیدی یار سنگدهک ،
ئی باهار شاقرا تماخفا بولغوم بار قاینام - اور کشی ،
چونکی کوکلم تاك شامیلی یوره ککه مدار سنگدهک ،

شاعر بارلق شعرلریدا سوزنی گوزهل چو شغور معنالی ، شوخ قانلق ناسرک تللاب ایلب اوز مقصدینی خلیقه اوخنورانه دی ، مناموشونوشغا اوخشاش شعرلری هر بر گیزیت بتلریده توختومای داواملیق چقب تورغندی کینن تشکیلات دائیرسی کیکیب ، اعضار ساننی کوپوبوب اوزاشی خپله آغا باسقانلقینی حسی قلدی . براقدا او تشکیلاتک اچیکه دوشمهک اشقوبونلرینک

خیالچان نله کلمه

نیگریمه ایمهک دوستلار نله یهک عالی نله کلرنی ،
توشورمه یهک کوروشکه دهپ تورگه ن بیله کلرنی .
مردباغدهن غاراک قلماس واقتمسز باغنی ،
تربیسز سولدورپ گول چیه کلرنی .
خیالم خودی تهلهپونوب تورغان برسبی بلا ،
ایمش اوچون فدیردان آئیدیکی قوش نه چه کلرنی ،
له ز نلک خیبال آراسیدا بیقب آسینلارغا ،
نهککور کوزی بلهک کوریمه ن روشه ن بوجه کلرنی ،
جانان ناز او یقودا یئب نوچرک تولغاماس !
عاشیقی کوتوب تیرسا ایچپ بوروق روجه کلرنی ،
نیشکه یازمای تلهک آرلاش موشلوق لیربکلارنی ،
سویگوعشقی اورتب - کوبده رسه یوره کلرنی .
نه زه لدینلا خیالچان موشلوق . . . بریغت ایدیم .
تگشیغا چقا مومام آغزیدین سهوی چوجه کلرنی .
سویگو دیگر چو شغور لیقیغا مه ن قاینام تورسم ،
اوسسولوغوم قانداق فانسون ؟ ایچپ کچک کولچه کلرنی .

بوخیلدیکی امیدلک شعری بسلب چقانلیدین کبیدن دوشمه ن جاسوساری شوزا مان جگسا جریگه آیریپ بهردی بوواقتیدا ایلی انقیلا بینک دائیرسی کیکیب ، کون ساتاب غلبه نازنیوانقان برواقت ایدی خلق

بولارنىڭ كەينىدىنلا مۇنیرالدىن-
خواجه ، ماولاتجان ، ئەبۇللا داۋودوف ،
ادىسوف ، ئەبۇللا روزى ، ئەبۇلرحىم
ئەمدى ، ئەشان ئەمەد ، قەدىرئەلى ،
ئەبۇلكرىم غارىپ ، ئوراب ، ناسىرجان
ئەلوالدى ، ئاۋاككول ، زەكى ئەمدى ،
يەھسوقاخون ، طالب ، ئەبۇلكرىم ، ئەبۇلئەلى ئەقرب
د باشقىلارنى قاماققا ئالدى. بۇ پۈتۈن بۇرۇنقى
لارنىڭ كەينىدىن ھەر بىر ناھىيەلەردىن كۆپلىگەن
كشىلارنى ئوتتۇرىغا كەلتۈردى .
شۇنداق قىلىپ تەشكىلات دائىرىسى-
دىكى بارلىق ئىنقىلابچى يولداشلار بىز قات-
غور خىتاي ئىستىداتچىلارنىڭ زەھى زىنە-
داتلىرىدا ئىنسانىيەت تارىخىدا كۆرۈلمىگەن
ئىز-ئىپتىداتقا تارتىشقا مەجبۇر بو-
لدى . شاعر بىز باشلىق 38 نەرسە -
قۇبۇلچىلار بىز بولارغا ياردەمدە بولۇپ
ئىقتىساد و باشقا جەھتلەرنى قامداپ كەل-
گەن 282 كشىنى بۇنداق ئېغىر كۈت-
لەرگە قويغان و دۈشمەنلەرگە ئوتتۇرى-
بەرگەن ھەم ئۆز بولۇدۇ . بۇ پۈتۈن -
سۇز قارا بوز اوزى « ئىنقىلابچى » بۇ-
لۇپ تەشكىلاتقا كىرىپ تەشكىلاتنىڭ بارلىق
سەرلىرىنى جۇڭسا جۇڭگە مەلۇم قىلىندى
كىيىن اوزى جۇڭسا جۇڭا مەھكىمىسىدە بو-
لۇدۇ . ئىنقىلابچىلار قامالغاندىن كىيىن ايللى
پارتىزانلارنى بېشى شەرگە بېسىپ كەل-
دى . اولار قىرغان ئىدى كىلىش بىلەن
كونا شەرگە قايتىپ كىلىدۇ . بۇ ۋەقە
دا ھەم ئۆز ، زۇمىڭ ، جەمەل جۇڭا ئىل-
لر قانچە خىتاي ھىيلىلەرنىڭ باشلىقلىرى
خەلق تۇتۇلدى . و ادبىياتچىلارنىڭ اوسۇ-

شەيخە خىيە جۇ اجدادى كۆچلەرنى تۇتۇپ
ئىدى . او ، از يىللىق ھەرىدە مەزمون
جەھەتتە نەھىتى چوڭ ھەمىيەتكە اىگە بو-
لغان ئىرانى يازدى . خەسۇس شەرىپ
پايدىدا جىق نەھىتلەر قالدۇردى .
قالغان ئىنقىلابچىل ياشلىرىنى آل -
ساق اولار رۇتن و خەلقنىڭ ازادلىقى
و مەستەقىل دولت قۇرۇشى اوجۇن جان
فەيدا قالغان او يىلى قەرىم ئىلىم
تارىخچىمىزدىكى كىتابلىق نەرسە پالوانلار
بىلەن بىرلەشتۈرۈش ھەم ئىشەنچ بۇق . كەلگۈ-
سى دورا ھەم بو قەرىم ئىلىم بىلەن ھەم
لىرى و تۇتىمىزنىڭ ھەر بىر جايغا قالدۇرۇشى .
و او رۇتن قىرمانلىرى اوجۇن چوڭ مەلۇم
سېلىنمىسى .
بۇگۈن بىز شاعر بىز باشلىق 320
نەرسە ئىنقىلابچىل رۇتن قىرمانلىرىنى مەنەم بەن
خەتەرەلەيگىمىز دە قىلىشقا ئىستىدات
خىتاي ئىستىداتچىلارنىڭ اوستىدىن بولغان
دەۋامىمىزنى بىنە دەۋاملاشتۇرىمىز و « ئىنقىلام »
شعارىنى بىنە بىر ۋاقىتلىق تۇرالىمىز .
ئەمەل خەتەر

كىيىنكى بار دىيىم بىلەن

ئەبۇلئەلى

ۋاقىت بىلەن (پروتسىيەنى) مەنەم ھەم
ئىلىم بار مەسۇم؟ ئىلىم بىلەن ھەم
ئىلىم بىلەن دارامەت قىلىشنى قىلالماي قالسا،
قانداق قىلىمىز؟ دېگەن قۇرغۇچىلارنى
خىيالىلارغا چۆمۈپ كېتىدۇ .
بەئىزى اوزۇن اويلايدىغانلارنى چوڭقۇر
شەرنىڭ شەن گەن ايسى تېگىپ قالسا ئىشەنچ
بولغىنىنى شۇ . نەشەندىن چوڭ قىزىق
بولسۇمۇ ، ئالتىنى آي ئۆتەي تولىمىمىز
اگر 2 يىل شەن گەنلىك قىلىپ ئىسلام بىلەن
بىلەن قانچە دەۋرەنە دۇنياغا اىگە بولىمىز ، ارقا
ئىشەندىن ، بىلەن ئىشەندىن كىرەتقان ئالتۇن
ياپىق ، پۇل ، گىلەم ، سامان ، ئانلارنىڭ
ھەممىسى بولامدۇ ؟
خەتەر ھەم بولۇپ اكر بۇگۈن
نەرسە ئىشەندىن نەرسە كەلسە ، خوتۇننىڭ
رەگە قۇبۇپ كىمىز . شەن بىلەن قانچە
ئىشەندىن ھەم ئىشەندىن اوزى قىلۇم
ئىشەندىن .
بۇخىيالىنى قانچە شۇ ۋەقەنىڭ
ئىشەندىن قانچە ھەم قانداق بۇزۇقلىقى ،

ياڭ جۇڭ دەۋرىدە ئۆزۈمچىدىكى قارا
بوت ئۆزىنىڭ بايلىقى بىلەن شەرنى ئۆز كىتابى
دىكى پۈتۈن بوتلارنىڭ خۇجايىنى دېگەن
ئەسەر ئۆزۈندە تۇرۇپتى . اوتتۇن خىتاي جا
ز ئىشەندىڭ كاتىبىنى ايدى شۇنىڭ اوجۇن
اوپارچە پەرات ئەسەرگە جازانىغا پۇل بىر
شەكە ئومۇس قىلىپ ، شەن گەن ئوتتۇرى-
لىق ئىشەندىڭ اياشقا دەۋرەنە شۇ ئىشەندىڭ بولغۇسى
خىتاي ھەم ئىشەندىڭ پۇل بىر تۇرۇپتى .
قاراپوتنىڭ ھەم ئىشەندىڭ چوڭ جۇڭ دىن
5-10 يىللا مەنەم سوراپ ياتقان مەنەم
ئىشەندىڭ خىتاي ھەم ئىشەندىڭ قاراپوتقا
جەسەت بىز قىزىندىر بولۇپ ياتتۇنى .
اون يىللا بىلەن ياتماق ئىشەندىڭ ھەم
ئىشەندىڭ اولار ئىشەندىڭ چىكىپ ، ئىشەندىڭ
خىيال سورۇپ كۈن ئۆتكۈزۈدۇ . ئۆلارنىڭ
ئىشەندىڭ بەئىزى قىسقا اويلايدىغانلارنى ، ئىشەندىڭ ،
ئىشەندىڭ شورا بىلەن : « گەندىن بىر كىشى ئىشەندىڭ
ئىشەندىڭ رە اونۇڭ آي-مۇ-آي كۈكە

مەرقانداق ظلومنى قىلىش قولىدىن كېلىدى
غان كىشىلەر ئېلىدى . شونىڭ ئۈچۈن بولغانى
قوروق خىيال دېگىلى بولمايدۇ . چۈنكى
ئۇلارنىڭ قوس پىلانلىرى تەجرىبىدىن ئۆت
كۈزگەن ۋە ھەممىگە ئىلگىرىكىگە مانغىزىنى چاققان
ئىدى .

بىر كۈنى ھەلىقى قارابوننىڭ قىزىلارلىرى
دىن قىسقا ئويلايدىغان بىرسىنىڭ قولىغا تەشە
رنىڭ شەن گەن ئايىكىگە سايلاپ ئان گونىسى
ئېگىپ قالدى . خېلى ۋاقىتتىن بېرى بۇ
يېڭى شەننىڭ كىرىشىپ كەتكەن كوك
مولە كىزىسىگە ئوزىدىن باشقا ھېچ كىمنىڭ
قولى تەگمىگەن . ئادەلەرنىڭ قولى تەمس
غىنى خۇ خۇرلارنىڭ تۈە شۇغىمۇ نە گىيىگەن ،

ئىدى . شۇ كۈنى جىم-جىم قىتلىق ھۆكۈم سۈر
يۈتقان بولۇپ ئىشەك ئالدىدا چاڭداپ
پوزا ئىزا ئېتىلىپ ، قىزىل قەغەز گە يېزىلغان
تېرىك نەپىلار چايلاندى . قايقۇلۇق تۈس
الغان كوك مولە كىزە (ئىشەك پەردە) جىلار
كەلپ كەلگەن ، يېمەنلارنىڭ ئولدا ئىنەمسىز
ئويىنىپ توردى . شۇ ۋاقىتتا يۈزىدە قەشەقەر
خەلقىنىڭ ئىقدىرى قولىغا تاپشۇرۇلغان خالىسا
قەشەقەرنى بوغۇرۇپ پۈكۈزەك قايىپايدۇ .

ئايىدىغان ، خەلىپە لەكەن قايىپ - ئوزۇپ
يەيدىغان » كاتتە ئادەمنىڭ قورغانلىقىغا ھېچ
كىم گومان قىلمايدۇ .

ياڭ شەنگەن قارابوننىڭ راسخونى بىلەن
نەپىسىدە قەشەقەرگە قاراپ بولغاچ قوشىدى .
تو ، كۈچۈردىن ئۆتكۈچە ئۆي جابدۇق ۋە
ئورلوك ماللارنى باسقان 30 نەچچە ئاچەپنى
(چوڭھاروا) ئوچراتتى ، ئۇ :

بۇ كىمنىڭ ئۆكى ؟ دەپ سورىدى . سو
اللىغا ، ھاروا كەشەلەردىن .
چاڭدارىن نىڭ .

يېقىلغان شەن - گەن (چاڭ) نىڭ .
لوتەنى (چاڭ) نىڭ . . . دېگەن جۈملىسى
آڭلاب چىران بولۇپ قالدى . چۈنكى بۇ
نىسقا ئويلايدىغىنى بولغان ئوچون بىر ئايىكى
پىلشەن گەن ئىلگى قىلىپ مۇنچە ئون ئىككى ئايىگە بۇ
لېشما لۇيى يەتەيگەن ئىدى .

پاڭشەنگەن آقسۇدىن ئۆتكۈچە يەنە چاڭ
شەنگەننىڭ ئون نەچچە داچە - ئۆكۈنى
ئوچراتتى . مارال بېشىغا يەتكەندە كونا
شەنگەن بىلەن يېڭى شەنگەن بول ئۆستىدە
ئوچرۇشۇپ ئالدى . كۈنىسى بولسا ، 7 ئات
قوشقان داچەگە ئالون ، كۈش ۋە تور
لوك ئېسىل نەرسىلەرنى بېسىپ ئۆتۈپ كەتتى
پاساپ كىرىپ ئالان . يېڭىسى بولسا ، بىر ئات
قوشقان ھەيدەشما لىدا ئوچقان لەگە كەتكە
لەپە كەلپ كېتىپ بارىدۇ .

ياڭ شەنگەن يېقىلغان چاڭنىڭ ئېلىدىلا مو
تچە دۇنيا تە فەينىگە ئايگە بولۇپ آڭغىنىغا
عقلى يەتمەي ، ئون كۈنىن سورىدى :
چىرىك چاڭ شەنگەن شۇ قاتارلىق
چىق ، باياقىنى ئزۇقتا چىيدە قانداق بولدى
تاپتىڭىز ؟

چاڭ بۇ رەسىمنى ئايگىز قىرىپ ، ئاغازىدىن
شوراپ ، ئەفەندە سارغىيىپ كەتكەن چىش
رەنى كۆرسەتتى :

مەن سەندى ئو ، ۋە قەزىلەنگەن قىيەتتە
ئالاشۇ 2 ئالدىلار پىقم بىلەن ئالدىم .
بول ئېشقا 2 ئالدىلار ئاق يەتمەيدىغۇ ؟
سەن ئېھلىتى نىسقا ئويلايدىكەن سەن ، شۇ ئو
كەپتۈر قىلىپ يەتمەيدۇ ؟

قېنى سەننى چىرىك چاڭ ، ماشا ئو گونۇپ
قۇيىپ كۆزىدىكى يىڭ
قەشەقەردە بەرلەپ كەلگەن ھەممىسى

ھە . . . مۇنداق دەپ ئاۋدى او گونۇشكە
ئىچە كۆپ غىل كەتتە يەيدىكەندە ، دىدى ياڭ ما
خەلقىنى آچ سولۇ كەتكە شۇراش ئوچون چىنە
زىدەك لەپە كەلپ تۇرغان ھەپسىنى آد
پىراپ - آسىق قەشەقەر شەرى اوستىگە
سوردى .

شۇرا (ئايگەن) ئولارنى سەن قولىغا ئېگى چاروا
نەپىسىم ھەممىڭ بولۇدۇ .
مىلادە : ھەممىگە ھەپشا رەت پىلر مېغىنى
كۈر سۈنۈپ قۇيىسام ئور قۇپ كېتىپ ، بار
پوئىنى آيماق او بۇمگە ئە كىلپ بىرىدۇ . آڭر
ھەممىسىمۇ ھەپشا رەت مېغىنى كۈر - ئوتۇپ قۇيىسام
شۇرا مەن قىلىپ ، ياڭ ياخشى نەرسىلەرنى بېرىدۇ .

ھاشىمجان

(بېشى 6 - 7 مىلدا)

3 ئورمۇشخونۇف

قېنى ، گىشىلەرنىڭ يېمەسى ، كىيەسى
تېمىن صرف قىلىپ اوقۇتقان بالىلارنى ؟ آھ
بالا - دەپ ئىمىيلەر بولدى او يىدە قالغان
جانلىرى .

قېنى ، بالىلارنى ئوقۇتايلى دەپ آغزى
دىن كۈفۈك چىقىرىپ ، مەرفىتكە يىسول
اچقانلار ؟

قېنى ، اوقۇش دېسە ، جېنى سۈپۈنۈپ
مەكتەپ يولىغا مالو - مەكتەپنى چاچقانلار ؟
گەپ قىلساق بىكە قېنىمىز تاشىدۇ ، ئو
دېسەك ھەممىز فەلە كىدىن آشىدۇ !

ھەممىڭ تالغان ئوقۇي اېغزلىرى اېچىلىپ جېم
بولۇپ قالدى .

— مانا ، زامان بولسا ، تارلىشىپ
يوقسۇزلۇق كۈپۈرۈپ ، كۈن كۈچۈ
روش قېمەتچىلىغى ھەپسىدىن اېشىپ كەتكە .
لى توردى ، بىرتىنپ ، يۈزۈ گۈرۈمىسە ،
جان باققىلى بولمايدىغان بولۇپ قالدى .
ھاشىمجان بالام ! - مەن امدى مەكتەپ
ئە . . . دېگەن سۆزلەرنى قۇي ، لۇدىان

گەچ كۈز . سوڭ چۈدىنى بىلەن
ئاق ساقىلىنى تېتىرىتىپ ، يىلىك كىيەلەر -
لىرىنى بو گۈرۈنۈپ ، تالايىكى اوچاقلىرىنى
لۇپكە قوغلىماقتا . . .

ھاشىمجان غا ئېلىسى ئەنەيگە ئىلىك چاى
اچون كاك تۈپەيسىگە اولاشنى ، داستر
خان اوستىگە اوشنولغان نان شالاڭ چىچىل .
غىل . اوتتوردا بىرايگەن تالغان بولۇپ
2 قوشۇق بىر - بىرىنى قوغلاشقاندا ،
لېگەن چۈرىسىدە آيلانماقتا . شۇ آرىدا
80 بىلشلىق موسا كام قولىدىكى قوشۇقنى
قۇبماق تۈرۈپ قاينىغىلى توردى :

— سەن يەنە ئوقۇسام بولاتتى دەيسىد .
ئا ھاشىم . اورومچى دېگەن ھاشىمچىگە
نەزەر ھالار توشقان بىر گۈپ قاپ تۇرسا ،
اونو گەدىن املن قوتۇلۇپ ، او بۇ كەشەپور
كېنىگە يۈز مېك قەزىلى شۇرى دېسە ئچوا
اوقۇغۇلارنىڭ بېرىپ تاپىدىغان بېرى بول
سى . زىندان ا اونو كىدىن كۈرە
نر كەپلىك مۇدىسى بىلەن بۇر گە مەك ياخشى .

(1) چاقىلار ئۆزىل ائىلا بىدىن بورۇق خىلدارلار اويغۇرلارنى شۇنداق اسىم بىلەن
بۇر گۈزەتتى .

تارىدىن اشنى بىر قانچە قېتىم ئويۇپمۇ قالدى . . .
شۇڭلاشقا دادىسى پات - پات شۇنداق دەپ
قوياندى :

« ئوغلوم ھوشيار بول . اولوغ
بولغاسىنى ئىزدەيم . خېر ، اشىڭ كۆ
شادلىق بولسون !

بارا - بارا ئانقىلاب اوچقۇنى ھەر
ارىگە يۇقۇقلىدى - توكلو كىدىن ، ھەتتە
باشلىرىدىن كىرىپ ، نىزلا مەھلەۋە كوچىلار
نى بويلاپ يالقۇنسا ئايلاندى . ظالىم خىتاي
لار يۇرتقاراندى . . . سورەب سېپىل
ئۈچىگە ئىلدى . شۇ يىلى ئوسىيگۈن ، چىڭگىز
خوزىلا آزاد قىلىندى ، ارىدىن تىيلىق
توقماقلارنى كۆتۈرۈپ كەلگەن جەڭچىلەر
نىڭ بىر تۈپى تۈندە ھاشىم جاننىڭ قورا
سىغا چۈشتى . ھاشىم جان اولارنى ئوي-
دىكىلەر بىلەن قارشى ئېلىپ ارىدىنلاشتۇر
دى . اوخلىمىدى . ئاڭ سەردە اولارنى
سېپىلنىڭ غەربى جەنۇبىدىكى ئامبىلىق باغدا
باشلاپ باردى . دۈشمەنلەرنىڭ يۈرۈگىنى
« جوش تاڭ توڭى باشلاندى . ھاشىم
جان ئانقىلابچىلەرنىڭ بوگو - يېتىملىرى
دە چاقەندەك خىزمەت قىلماقتا . اونۇڭ كۈنى
توغۇلدى ، گۈلى ئېچىلشقا باشلىدى .
يېزاقلارنىڭ جەداق ئانغان چوماقلىرىچىلەر
مۇ نەزەرب كەتكەن شەر خەلقىگە قوشۇ
لۇپ ، سېپىلغا قىلىنغان ھۇجۇم ئۈچ ئېلىش
بىلەن ئونۇڭ شاقۇن چوقانلىرى چېگىگە ئۈزۈ
نى بېشىغا ئالدى . ئەتىسى خەلق تاغدىن
اشقان سەل سۈيىدەك سېپىلغا بېسىپ كىرىپ ،
بىر ئېككى سائەت ئىچىدە خىتاي قان ئېچىپ
لېرىنى تى - چىت قىلىپ تاشلىدى .
ھۆلجىدا ئانغان تاڭ ئورنى كىلىپ چىلىپ كەت-
تى ھەم قاپلىدى . خەلق كۈلدى . . .

كىتابلارنى تېغىپ ، اويدە اوقۇساڭمۇ
بوشوقتلاردا بولىدۇ . ياخشىسى ، آكامنىڭ
اوقۇتىگە قاراش يابولمىسا اوز آلدېغا بىر
اوقۇتىگە كىر !

ھاشىم جانغا بوسوزلەر خېلى تازىلىدى .
ھەتتە ئورموشقا قارىشىغىمۇ كۈچلۈك بىر
اوز گۈرۈش بەردى . شۇنىڭ بىلەن ھاشىم
جان « فرچىلىق » سۈيىسىغا كىرىپ ، غا
ئېلە اقتصادىغا پار - بولەك بولۇپ يۈر
دى . لەيكىن ھاشىم جانغا ئورم - ئوشنىڭ
« ئۈزۈمك - غاوغاسى ئىچىدە ئەلنىڭ ئالە
قىغانى ئاڭلىنا . ئاڭلىنا ئاخىرى ئانقىلاب سىدا
سېپىم كىلىپ ئىشلىدى .

ھاشىم جان « شىرقى نور كىستان . . . »
دېگەنگە اوخشاش يېڭى سوزلەرنى قاراڭغۇ
ئاسماندىن وال - وول بولدى . ئاچرىتقاندەك
اچرىتۇپ ، بارا - بارا بخت قوياشقا
ئانقارلىق عشقى اونۇڭ بىسرىگىدە اوت
بولۇپ يېنىشقا باشلىدى . ئانقىلابى بول-
ماش ئاپىتام دېگەن خېيال يۈرۈپ كېلىپ قاپلاپ
وجۇدىنى تىنچ تاپقۇز مېدى . اونى او ،
كىچىلەردە خيال ئاسماندىن ، كۈندۈزلۈرى
ئاقىنلارنىڭ كۈز ، سوزلېرىدىن ئۈزۈپ
لېرى ئوردى . ئاخىرى ئۈزۈپ كەلدى .
ئېلىقىدا باشلانغان ئانقىلاب اوچقۇنلىرىنىڭ
شوغلىسىدە كۈرۈپ ، غولجىدا اوج - آلە
غان ئانقىلاب بانغىنىنىڭ يۈرۈشىدا تېپىپ
الدى . شۇنىڭ بىلەن ئانقىلابى ھەركەتكە
مەخسۇ ۋەزەسى بوسۇندا كىرىشتى . بىر
قانچە ئازۇك خىزمەتلرنى اوتتېدى . اويدە
ئورمىس بولۇپ قالدى . اويدىكىلەر اونۇڭ
دەرتكە داۋا رەئىگە شىفا ، دە ماللىققا
ئەيىبىنىڭ بولغان سوزۈ ھەسەلنىڭ ھەركەت

ھاشىم جانمۇ شۇجەڭ ئىچىدە بىر قانچە
دۈشمەنلرنى اولتۇرۇپ ، جەڭگە زوقمەن
بولۇپ قالدى .

شىرقى ئور كىستان نەزەرىدىكى رەھىمى
فورولغاندىن كېيىن ھاشىم جان سۈيىدەك
بىر ئىچى ئاقۇچ پولىكىغا فېدانى عىسكىر
بولۇپ كىردى . ۋە ئەدىلىپتە كاماندىرى
بولۇپ اشلىدى ، ئېگىسى بىر ئىم
ئېلىق ھەربى تەلىم ئېلىپ چىقىش بىلەن ئىزۈت
كاماندىرى بولدى . پاخۇد باشلىنىپ ، لو
سېگۇنغا كەلگەندە پۈلك سىياسى بولۇمى
اونى ، ئانقىلابى رۇھلۇق ۋە اشچانلىق لېا
قېتىگە قاراپ ، روتاسىياسى تەربىيە ئىچىسى
قېلىپ بەلگۈلەيدۇ . ھاشىم جان تېخىمۇ
قىزغىن اشلىدى . سېمپوتوزادىكى وقاتلاردا
پۈلك سىياسى بولۇمىنىڭ يۈرگۈزگەن
سىياسى دەرسىگە كۆڭۈللۈك قاننىشىپ
اوزى بىلگەننى چىڭچىلەر گېمۇنولۇق اوزلەش
ئىشۈرگۈزىدۇ . نەتىجەدە اونۇڭ روتىسىدىن
كى جەڭچىلەر باشقاروت چىڭچىلەرگە قارا قا
راقاندا سىياسى ئاڭ ، ئانتىظام ، ھەربى
مەشىق ۋە خىزمەت طرفلردىن ياخشى بولۇپ
چىقىدۇ . ھاشىم جان بانالىتون طرفىدىن
تەقىرلىنىدۇ .

چىلگە باش ، قارامتول چىراي اوت
كۈر كۈز ، جوغى چاققان 20 باشلىق -
بويىگىت ، ھەممىگە اوبدان كۈرۈنۈپ
قالدى . اوزى اخلاقلىق ، خوشخۇي ،
غەمخور ، اوتكۈرسۈز بولۇپ ، ئورموش
نى داۋىم عىسكىرلار بىلەن ئېرىش چىرىمىش
ئېلىپ بارغىنى اۋچون ، جەڭچىلەر مو
اونى نەھەتتى ھەرمەلەپ ، بوپرىغىنىنى بىر
مەي قوبمانتى . ھاشىم جان كاماندىرلار
غا ھەرمەت قىلىش ، بوپروقتى تولۇق اورۇن

باش ، اوز - اوزىدىن قانداق اۋگۇ
ئوش ، اشەش طىرقلر دېنىمۇ ھەي
واقت جەڭچىلەرگە اولگە بولۇپ ما
كۈتتى ، شوڭا جەڭچىلەر ھاشىم جاننىڭ
بولساق . . . دەپ ئىشانتى . ھاشىم
جانمۇ يۈرسە ئورسا : « قانداق قىلىم
جەڭچىلەرنىڭ سىياسى بىلىمىنى تېخىمۇ كۈ
ئورۇپ ، اولارنىڭ جەڭچىلەر تالانىنى
اوستورۇشقا دېيەزلىك خىزمەت كۈرسىتەر
مەن » دېگەن اوبلار بىلەن كۈنسىرى بىر
ئىش اشلىدى . نەتىجىدە پۈلكىدىكى پۈتۈن
روتاسىياسى تەربىيە ئىچىلرېنىڭ ئالدى بولۇپ
چىقىدۇ . شۇاقتا اونۇڭ خىزمىتى پۈلك
سىياسى بولۇم باشلىغى م . اشەقۇن طىر
فېدىن تەقىرلىنىپ ، ئو ، زورمەلى . . .
ئوى مەقۇنلارغا اېگە بولمىدۇ .

پۈلكنىڭ سېمپوتوزىدىن چىقىپ بۇرۇپ
تالا ، قىزىل تۈز ، تاغۇ - تاش ، مۇھالە
اوزون بولاق ، قوملوقلارنى ئېلىنىپ شىخۇ
غاقدەر بولغان اېغىر پاخۇلرېدا ھاشىم
جان اوز روتىسىدىكى جەڭچىلەرگە ھارغان
خامدەت ، اچقانغا اوزوق بولىدىغان سوز
لەر بىلەن رۇخ ۋە غېرىتلرنى كۈرگۈزۈپ
اولار بىلەن بازنىڭ پۇ - پۇ ئاقىلرېدا
تەڭ كۈيۈپ ، تەڭ پىش . . . تەڭ
ماڭدى .

— يولداشلار ! يۈرۈشۈدە مۇشەققەت
نى ، كۈرەشۈدە دۈشمەننى بېكىتىش اۋچون
آلغا ! - دەپ عىسكىرلەرگە جەڭگۈر ئىشەنچ
لېرىنى ايتقۇزۇپ ، اولارنى اۋچون كۈلگۈچ
لەر بىلەن ماڭغۇرۇپ كەلدى .
قىسلىرىمۇ دۈشمەن چىرىكلېرىنى جە
پەيزە ، كۈنلېشىخۇ لاردىن قوغلىغانچە شىپ

خونك قاراكوك مەھەللىسىگە 2 كىلومېتىر
 ھەيئەتنى اطرافقا كىلىپ دەم ئالدى .
 — جەڭچى بولداشلار! چەپەزىدە—
 كى سونۇشلارغا روتىزغا نوۋەت تەگەي
 بىز ئىلگىرى ئارمىدا ئىللىق . بىز بۇ ئارمىنى
 ئالدىمىز دېگى جەڭدە راساچە ئارمىساق بولماي
 مو . . . دەپ بول بويى تەھەززا
 ئېنىپ كەلگەن ھاشىم جانمو ئوز روتىسى
 بىلەن شىۋا ئارمىدا بولدى . ئۇ قارا ئىگۈ
 سى بىلەن جەڭ باشلاندى . قىزىدى ھاشىم
 جان ئېسىنى ھەرگىزمۇ چاچماي :

— بولداشلار! اللە ھەم ئەل ئالدىدا
 ئېچكەن نەسىبىز اوچون آغا! اولسەك شەھەر
 اولتورسەك غازى . بىلىق ، آغا! دەپ
 ئارقىدىكىلەرنى ئەك آغا سېلىپ ، پارى
 دارلارغا بار دەپ قىلىپ ، كوگول ئېتىپ ،
 دوختورغا ئوزونوب ، جەڭچىلەرنى روھلان
 دوروب ، كەشكىچە ئوزى اولگولوك ايتىش .
 بىزلىق بىلەن بولدى . ئۇ كۈنى دوشەنە .
 لەر قاراكوك اطرافىدىكى كىرىپ آغان باغ
 پوتەلىرىنى مەكلىغان اولوكلرى بىلەن ،
 ئاشلاپ ، ئېچكۈرى سورولدى . ئەنئىسىمۇ
 جەڭ دەشتەك دىۋام قىلدى « جەڭ اوستىنە—
 دە تەقىر خىطر ئېچىدە ، قالغاندا ، سېلىسى
 رەھبەرلەر جەڭچىلەر ئەك غالىبىت ايلھامىنى
 قوزغاپ ، اوت آلتوروب ايتىش كېرەك .
 سېلىسى رەھبەرلەر نەرىبە چىر بانىدا جەڭچى—
 لەرگە قىلغان بىنۇن سوزلارنىڭ عملېيىتى
 نى فرونتنىڭ اېك نازوك جايلارىدا ئوزى
 كورسوتوش كېرەك! » دېگەن سوزلار
 ھاشىم جاننىڭ كوز آلدىدا نورلوق بولدى
 ئەك باتراب نادى كەتمىدى . بويولتوز
 ارنوك قىلىپتەكى وطن عشەبىنىڭ جەزىسى

بىلەن ئىتىلىپ ، باترابىدى .
 ھاشىم جان بوگونكى جەڭدىمۇ بىل .
 لىرىدىن اېرىلمى ، ئەدە نازوك جاي بول .
 سا شوبەردە بولدى . بىر طرفىدىن شەھەر
 لارنىڭ بوزىگە مەگىزىنى بېقىپ خوشلو
 شوب ، مەجرولارنى ارقىغا اوزانسا ، 2-
 طرفىدىن دوشمەنگە قارشى انەشىن غەزەپ .
 لەرنى نوغدورودىغان سوزلەر بىلەن ساپ .
 راب بوروب جەڭچىلەر بىلەن ئەك نامدىن
 تامغا ، پوتەلىدىن - پوتەلىگە ھجوم ياساپ
 بوكوننىمۇ شاتلىق اونوقلار بىلەن اوتكوز
 دى . بو اونوق ھولك ۋەھەمكار قىسلار
 بويىچە قوچانلانغان اونوقىدىن ايدى . دوش
 ھەن لەر چىداشلىق بىرەلمەي كەپنىگە
 دالچىغان بويى شەرگە تىلدى . قىسلار بى—
 ەز قاراكوك ۋە شەر اطرافلارنى اشغال
 قىلىپ ساز بويلاپ جايلاشتى . شەرنىڭ گەز
 گىسىگە دەسسەپ قولىغىدىن « شالاجوسى
 نى » قاينىتىشقا ، بېقىنغا كىرىپ ، ئەپلەخ
 لەر اوگوسى نىڭ يورىكىگە سېلىشقا
 تونوندى . ئەنئىسى جەڭچىلەر سازغالوتە—
 دى . شەھەرلىرى اېگىز ، پوتەلەر بولغان
 قا سىزلىق دوشمەنلەرگە نەھىتى اوچوق
 كورونەر ايدى . دوشمەنلەر : « ئەپپارو
 شىككا . . . » دەپلا زوبانى توتولغان بول .
 سېھو ، قولىدىكى ملىتىق ، قىلموتلارنى
 ھاز اوللوق بىلەن اولقلىپ قدا . جەڭ كوز
 دىكىدىنمۇ قىزىدى ، دەھشەتلەندى . دوش
 مەنلەر جان آچچىقىغا پايلېماي قويدىكى
 بارلىق عصرى قوراللىرىنى حر كىتكە .
 دى : يەر ، كوك توب ، مېنا ، پولىپوت
 ملىتىق ، بومبىلارنىڭ اوزلارنى بىلەن يەنە
 لەرنىگە كەندى . يەرلەر قومور لوب ،
 اوللەر ئوزوب ، دەرەخلەر يالېمچاچىلىپ

چوللەر قىزىلىپ ، سېسىق گاز ، چاكنومە
 لار عالمىنى قاپلىدى . سىزلاردا پىساقاق
 آسمانلارغا چاچىراپ ، سولار بوروقلاب
 كەندى . جەڭچىلەر بىز بۇ دەھشەتلىك مەھىپ
 نى بېرىپ ، ھەن آغا باسماقتا . دوشەن—
 لەر ساكران آچچىقى بىلەن پونون 20-
 عصر قوراللىرىدىن نەمىسزاوت پاتىدوروب ،
 تىش قىرناقلىرىنى غاچىرلىتىپ ، نەچچە يامى
 راب ايتىلىپ ، نەچچە يېنىپ گورىگە تىقلا—
 دى . قومدەك نو كولىدى .

بىزنىڭ بەنورلار انتاين غەزەپ ۋە غەپەرمەن
 بىلەن وطن ازادلىقى اوچون آغا! - دەپ
 بېلىغىچە لاي ، گېلىغىچە سولار بىلەن
 سىزلىقنى بېسىپ ، ايلگر ايمە كەن .

ھاشىم جان سوۋە قوموشلوق اېچىدى
 كى مەجرولارنى سوزوب چىقىپ ، ساتىنار
 نورسونغا بار دەملەشدى دە يىلان دەك شوگ
 غوب بارغىچە سول يىنى بىلەن يېتىپ
 توروب ، براپەر مەجرولارنى بېشىنى كو
 نەردى . ۋە مەگىزىدىكى لايىنى سورىتكەن
 ھالدا ملىتىق توتقان قولىنى كوتوروب:
 بولداشلار! قىساس! قالغا - قان! ،
 جان! - دەپ وافردى ، ايلگر لەپ
 كەتتى .

ھاشىم جان بوگون كوندىكىدەك كا
 مائىر روتىغا بار دەملىشىپ قالمىدى . بەلكى
 اونوك اورنىدىمۇ خىزمەت كورسوتوب ، ھالى
 روح ۋە تەھرىمەتلىق بىلەن اوزىگە نېگىشلىك
 پلانكىدا (طرەفدە) جەڭ بورگوز
 مەكەدە ايدى . جەڭ بېسىلمىدى .
 كون پىتىپ ئون ئاشقا اولاشتى . شەر

سالىقىنى جەڭچىلەرنىڭ بورىگىنى با .
 شارتنامىدا . كون كولوب قىزىرىپ
 قىپ : « غالىبىت سىزلىك ، دېگەندەك
 قىلىپ ، آلتون شوعىلىرى بىلەن بەنەر .
 لىرىنىڭ بوزلارنى پاقىراتقىنى تورغان
 ايدى . فرمان كەلدى . ھومى بوز .
 لوك ھجوم انداق قىزىدىكى = ھوردا .
 اوزى بىلەن آسمان باغراپ يەر ، زېمىن
 قىترىدى . دوشمەن ابلەخلەرنىڭ اوز اوتى

— اوز اوگىسىغا نوتوشوب كەتتى .
 چىرىكەر پوتى كويگەن توخودەك ، توز
 بەردىمۇ ئۇشوك ازىمە كەن . قاقچاللىرى
 امدى بويىدىكى پوشوروب ايسوالغان
 بەسەلر بىنمۇ تاشلاپ قاچماقتا — بولى .
 دى . دوشمەننىڭ اوللوق دائىرەلرى نور
 لونوب قوراللىق كوچارى يېمىردى . ئەنە
 ھەر بەھادىرلەرنىڭ آلدىدا بوزلىگەن چى
 رىكلەر گودىن چىققان اولوكلەر پادى—
 سىدەك ، سەنتىرىلىپ ھالدا .

شىخو شەھرى خىطر ابلەخلەرنىڭ
 تازىلاندى . ماى تاغەو ايلدى . ئەك
 وورى قاپلاندى ، خەلق كولى . شەر
 جانلاندى . ازىن آخلاندى ، روزى عېد
 نمازى اوقولدى ، خەلق اوزىنى ازاد قىل—
 غوپر بەنەر اوغلانلىرى بىلەن قوچاغلېشىپ
 ايوام اوستىگە بايرام اوينىدى .
 لەپكىن جەڭچىلەر بىز توختىمىدى ،
 بوردى ، آن سالىدى ، قىلىچ اويناندى ،
 چاپتى ، توتتى . دوشمەنلەرنى قوغلى—
 مائىچە ماناسقا اېرىپ تىقتى . . .

قىي ماناس دەرباسى مەدئە خەن
 ۱۰ كە كىرىنى بويلاپ ، اوستىدىن كوتو-
 رولگەن اق ھولرىنى رومالەك اوبنو-
 توب مغرور آقاقدى . آرپلاپ - آرپ-
 لاب پوسنا تورغان يېنىدىكى جە كچىگە
 كوش سولرىنىك اونچىلرىنى چاچرى-
 تىب قاپماندا ، پوستىكى ياسىنىك كو
 زى سونك آرپلاپ ايقىشقا چوشنى ۋە
 لېچىدە :

- خەب ، بوپروق بولسونچو ، اوس
 نوكتىدىن اونچىلرىنىكى چىچىپ - چىچىپ
 اوتىسىم ! يا بولمىسا ، ياز بولسونچو ،
 قوينو كدا بلىقەدەك اويناپ - اويناپ كەت
 مىسىم ! - دەپ تورانتى آرقىدا يى -
 راندىن بولداشلىرى ايتقان جە كىگىوار
 نلخونىك دولقونر آكلاندى . ياسىن ما-
 نلى طرفكە قاراپ ېنە اويغا كەتتى .

- بوگون راس ، جە كچىلەرگە
 مېتال يېرىش بېغىنى بولانتى ...
 بېغىندا ناخشا توختىدى . گورنلې
 كونورولگەن « سلام » آازىدىن كىين
 ۱۱۱۱۱ چىم بولدى . بعضىلرنىك چىنى نا
 ئېللاپ بوزلرىدە نور اوينېماندا ، اوتوق

۱۰ ۋە ايلھام كولىمگەن تىللار مو شوك بولدى
 ۱۰ اما جاواكلارنىك بر توختاپ ، بر گوا
 دورلىشى قزىدى . بر دەمدىلا خوددى
 آساندىكى يولدوزلار چوشوب زور
 چ - اچقاندىك بولوب ، داكلىق جە
 چىلرنىك كوكسىدە آلتون ، كوموش مې
 دالار پاقىراب كەتتى .
 ۱۰ ھاشىم چان كوكسىدىمۇ « اق بوا
 ۱۰ دوز » . يولداشلىرى ارنى :

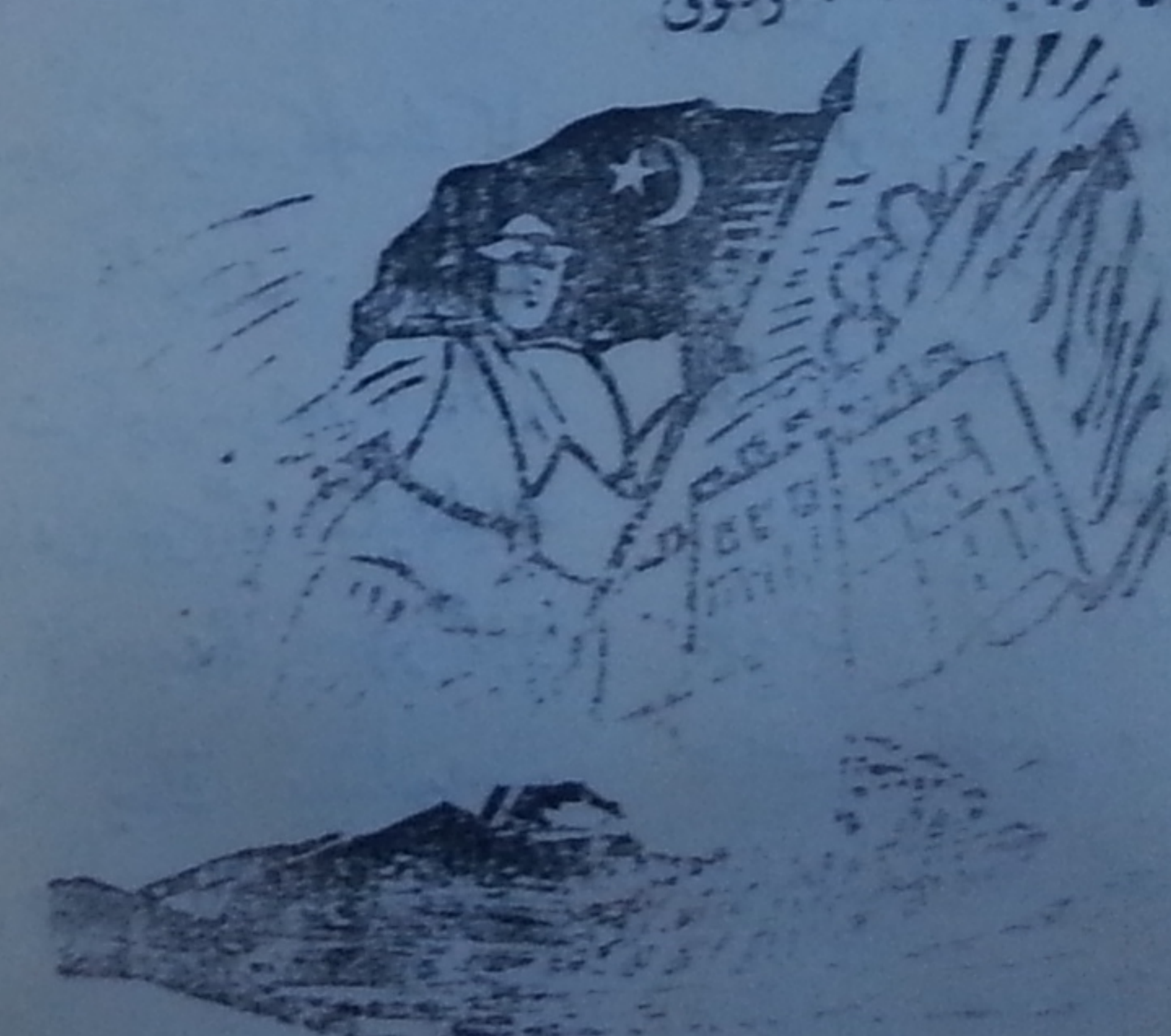
- « يامان » قورغوي ...
 - چوك بولسا ، لاچىن بولوخو ...
 - باقسا بور كوت بولىدو ... چىد -
 شىب ، قولدىن قوانا آسانغا تاشلاپ
 مەرە كايىمە كەنە .

۱۰ پولىك كاماندىرىدىن بوپروق :
 - ھر - بر بولوم نزدىن اوز
 مەدئەلر بىكەتارقالسون !

۱۰ 5 مېنوت اوتەي ، ھەممە غلېپىپ
 بولدى .

۱۰ اچوق آساندا كون - اطراف -
 ۱۰ دىكى قارلارنىك كوموش زەرلرىنى
 پاقىرنىپ كولىگەن بوپى قاراپ قالىدى .
 ۱۰ ماناس دەرباسى بوپى

22 1 46

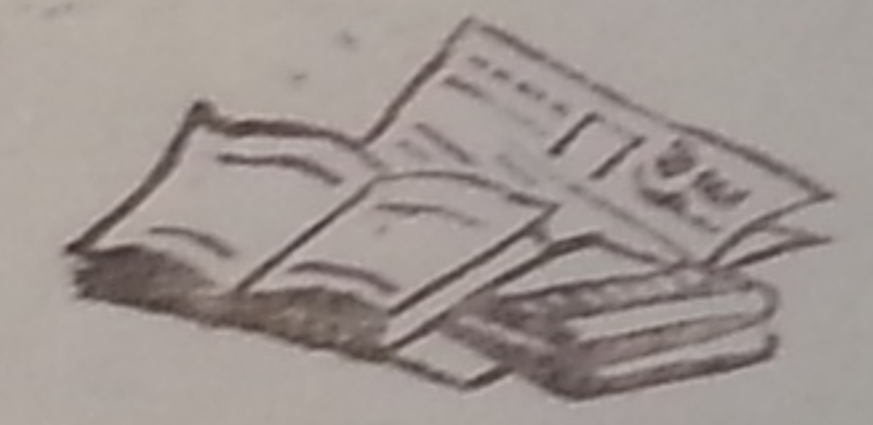

تقدیر لەندی

۱ - تورتنجى بى واسىطە رايونلوق كەمىتت حقىقى اغضاسى پولات رحمانوف ؛
 بوپولداش اوزىنىك ادارىسى ۋە رايونلوق كومىتت طرفىدىن اوستىگە بوكلەنگەن ۋە
 ظىفىلرىنى تىرىشىپ عدا قلىنىنى ھەم قزىل كورە ناھىلەك كومىتت خىمىنى قز
 غن اشلەپ ، مادى جەتدىنەو قولدىن كېلىشچە خىمت كورسەتكىنى اوچون ؛
 2 - چلفە كزە ناھىلەك كومىتتنىك حقىقى اغضالىرى : عبدالرحم يوسفى ؛
 عبدالحمىد اكبرى ، ابوبكرى خدابەردى ، كمالالدىن غلېپوف ، نومور ، نورنازا
 كەنجىبەك ، عبدالكرىم ھىرايوف . يولداشلار اوز ادارىسى ۋە تشكىلات خىمتلرىنى
 تۋاوق بەجىرىپ ، تشكىلاتىمىزنىك خلققە بولغان ايشەنچى ۋە مادى معنوى ياردەم -
 لىرىنى قولغا كەلتۈرۈشتە دېگولوك خىمت كورسەتكىنى ارچون مركزى كوزى
 مېتت ھىمت رىياستلرىنىك تصدىقى بىلەن تشكىلات نظام نامەسىنىك 4 - بېل 42 - ماددا ،
 « ب » فونكىتى بوپىچە تقدىر لەندى . باشقالارنىك بوپوقارقى يولداشلار دىن اولگە ايلىشى لازم .
 ش . ت « انقلابچىل ياشلار تشكىلاتى » مركزى كومىتتىنى كادىرلار بوپى

دەم تۈزۈتۈشلەر

توغرىسى .	بىسىلىشى	نەچچىنچى قور		استون №	بەت №
		تۈۋەندىن	بوقوردىن		
اولغا يتىشقا 3	اولغا ايتىشقا 8	-	4	2	1
بەدەلەتنىك تۈنگاتلار 1937	دەولەتنىك تۈنگاتلار 1637	8	-	=	3
چىلىشىمىزنىك مستقل	چىلىشىمىزنىك مستقل	7	-	=	5
		-	8	=	6
		-	14	1	7
		1	-	2	22
		-	8	1	33

ناشرى : شرقى تور كىستان انقلابچىل ياشلار مركزى كومىتتىنى ،
 ژورنالنىك مسئول مەجرىرى س . سىيىق اللەفى ، مەجرىرنىك اورون ياسارى ؛
 ز . قادىرى ، كاطىفى : م . عثمانى .
 آدرىس : شەرى غولجە ، مركزى كوچا ، قورا نومرى 49 .
 شرقى تور كىستان انقلابچىل ياشلار تشكىلاتىنىك مركزى كومىتتىنىك باشماخانىسى
 نرازى : 2000